

D. SYMPHORIANI

CAMPEGII, EQVITIS AVRATI, DE PHLE-

BOTOMIA APOLOGETICA

DISCEPTATIO.

ego, cum te
ue acuto digne

mus: Cōfert ma
uel ferro. Cōfer
in ano.

ere cum aqua fo
f est punctatū,
terizam cum

m sunt humi
liquo quod ex
ellis necessari
dante.

ta scripta: Cly
ert uehementer
omni dysteri, in
m dysteriza cum

soluere ventrem
eius, ipsum cum

hui bulceribus in
pposita ex rebu
olatiis: & ap
pantitatem: Et
u sypoci.

VII

rium, capite que
quidam adstricō
camenta, quæ per
inunc uoluntate
foccarendum co
betarum, nitri, re
lanethino. Quæ
ri, chamemel, ade
e dimidian ace
desideraba
d sine

S.

CATALOGVS AVTORVM, QVORVM
TESTIMONIO PASSIM CAM
PEGIVS VTITVR.

GRAECI.

Hippocrates.
Galenus.
Paulus.
Oribasius.
Archigenes.

ARABES ET
POENI.

Auicenna.
Aboali.
Auerrois.
Auenzoar.
Isaac Israëlita.
Alfaharanius.
Rasis Poenus.
Cōstantinus monachus.
Ioannes Serapionis filius.

Mesues.

LATINI.

Cornelius Celsus.

NEOTERICI ET
IUNIORES.

Petrus Aponensis.
Montagnana.
Gentilis Fulginas.
Herculanus.
Platearius.
Bertrucius.
Gerardus Bututus.
Guainerius.
Gatinarius.
Gordonius.
Ioannes Falco.

AD HUMANISSIMUM ET VNDE-

66

CVNQVE DOCTISSIMUM D. LVDVICVM BVR-
GENSEM, CHRISTIANISSIMI REGIS AR-
CHIATRV, PROOEMIALIS
EPISTOLA.

CCIPESplendidissime Ludouice hæc qualiacunq; de phlebotomia doctorū annotamenta, quæ sub nomine tuo, uti tutiora sint & gratiora, chalcotypis notis dispalescere inuulgariq; curauimus. Et fortassis ob hæc legent, quoniã tuo nomini uenerabili, micantissimo, radiofo, per ora cūcta diffuso, dicata sunt: siquidē genius est operis, & perennitas aterna Archiatro Galorum opus medicinale dicare: qui quodāmodo deus terrenus est, & mortalis Apollo, qui uno tantū minor est Apollīne. Cæterum clarissime uir, cum in homine sit cōstitutio optima, quæ omnes habet particulas, quæq; ex ijs profuunt emolumēta, actus organorū peraccōmoda, corpus huiusmodi bene habitū, *δύσπορον* Græci uocāt: Illud uero in corporis humani cōpage cuiusmodi nam esse creditur, quod arte mirabili, ut mūdus, ita etiã homo quatuor cōstare uidef elementis, sanguine, pituita, & utraq; bile, tam atra q; flaua. Nam sanguis aëri assimilaf: Pituita, aqua: Flaua bilis, igni: Terræ uero, quæ atra dicitur bilis. Siquidē horū singula elementorū habent qualitates non per minutissimarū partium appositionem, sed per transmutationē & unitatē ita cōcreta generātur corpora, ut separari nisi ab eo cuius iussu coiere, nequeant. Gustu porrò sanguis dulcis: pituita falsa: flaua bilis amara: atra bilis acuta. Fons sanguinis est cor. Ex sanguine spiritus: sed per cordis partem dextram manat sanguis: per sinistram promicat spiritus. Inter humores uero sanguis longe præstantior censetur: siquidem est spiritū materia, quibus maxime statuita, & uirtutis uegetatricis operatio: atq; item animalis. Deinde quia ad uitæ principia accedit amplius, cum sit attemperati caloris, humectiq;. Præterea alit efficacius, instauratq; quod intercidit: proinde naturæ thesaurus habetur, & (ut Plato inquit) carniū & uniuersi corporis pabulum: quo pereunte cōfestim sequatur mors, necesse est. Idcirco dixit Moses filijs Israēl, Leuit. xvij. Anima enim omnis carnis in sanguine est. Sanguinem uniuersæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicunq; comederit illum interibit. Vnde dixit filijs Israēl: Omnis anima ex uobis non comedet sanguinem, nec ex aduenis qui peregrinantur apud uos: si uenatione atq; aucupio ceperit feram uel auem, quibus uesci licitum est, fundat sanguinem eius, & operiat illum terra. Hæc Moses. Mors enim secundū Platonem fit, separata anima à corpore, ut scribit Galenus in libro uirtutum animalium. Propter quod autem separat (inquit Galenus) eam sanguinis euacutio multa: Si quidē ipse, inquit, Plato uiueret, ab ipso penitus deposcerem discere. Hæc Galenus. Cæterum uir clarissime, pro miraculo à cūctis habet, ut in uulneris autorem, si superueniat intra horas plus minus septem, prosilire pernoscutur sanguis. Quapropter qui defecatissimi sunt sanguinis ridibundi ferē sunt, uisu corporeq; floridi: & quandoq; colore uenusti. Sanguis igitur uitæ thesaurus, & spiritus fomes est: quare in sanguine mittendo medicus sapiens esse debet. Inter humores enim sanguis longe præstantior censetur. Accipe ergo uir clarissime de phlebotomia opus clarum: quod si tibi placuisse cognouero, ad alia mox æden da non inuitus accingar, quæ ad iucūdiorem gustum tota condientur. Vale medicorū decus, & me perinde dilige, & ut soles ama.

Sanguis uitæ
thesaurus, spi-
ritus fomes.

SYMPHORIANI

CAMPEGII LVGDVNENSIS, LOTHARINGORVM ARCHIATRI, DISCEPTATIO APOLOGETICA, QVA

docetur, per quę loca sanguis mitti debeat in febrium inflammationibus, præsertim in pleuritide: ex traditionibus Græcorum, Arabum, Pœnorum, & neotericorū medicorum.

De sanguine ac spiritu, Gallisq̃. CAPVT PRIMVM

Sanguis.

Quid spiritus.

Galenus de Gallis.

Gallia.

VNT nōnulli in sanguine mittendo audaces, quos medici sapientes admodum detestantur. Nam sanguis est flauæ bilis temperamentū, spiritus somes, uitæ thesaurus. Inter humores uero sanguis longe præstantior censetur: Siquidem est spiritū materia, quibus maxime stat uita, & uirtutis uegetatricis operatio, atq̃ item animalis. Deinde quia ad uita principia accedit amplius, cum sit attēperati caloris, humectiq̃. Præterea quia alit efficacius, instauratq̃ quod intercidit. Proinde naturæ thesaurus habetur, & (ut Plato inquit) carnū &

uniuersi corporis pabulum, quo pereunte confestū insequitur mors. Est autē spiritus substantia subtilis, aërea, dilucida, ex tenuissima quaq̃ sanguinis parte producta, ut deferatur uirtus à præcipuis membris ad reliqua, quo proprias ualeant operationes exercere. Spiritus hic ad sanguinem ita se habet, ut ad ignem scintilla. Et quia sunt nōnulli, & præsertim Parrhilienses, Aurelianēses, ac Carnutēses, Druydæ philosophi, in sanguine mittēdo audaciores quàm expediat Gallis: de mensura sanguinis tollendi, & maxime Gallis, ex Galeno, quem potissime sequitur, aliquid adducamus. Ipse Galenus nos admonet, Gallos raro phlebotomare debere, libro De curandi ratione per sanguinis missionē, his uerbis: Proinde minus detrahimus quàm plenitudo commonet. Quod ad ætates quidem attinet, in pueris: quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis teneraq̃ est caro, quales sunt Galli: quod ad tempus, sub Cane. Similiter etiā in regionibus & constitutionibus. Alia uero ratione in contrarijs, hoc est in frigidis, tum temporibus, tum locis, largā euacuationem fugimus, propter insequentem nimirū refrigerationem. Hactenus Galenus. Audi Galenum, Gallos ob mollitiem & albedinem, teneramq̃ carnē, sero & rarius phlebotomari debere, asserentem. Est autem Gallia lactea regio, & candida. Nam præter ceteros albi sunt Galli: quapropter à Græcis propter huiusmodi colorem Gallatæ dicuntur, ab eo quod est γάλα, id est lac. Neq̃ te moueat rudis usus Gallorum in sanguinis missione, à ratione alicuius & communi errore introductus, ne dum multitudini placere studes, multorum uitam perdas. Neq̃ enim satis iusta est occasio ad delinquendum, cum multis errare. Quod & Galenus morum simia, quem totis uiribus, ut medicorū monarchā ac legislatorē, insectant Parrhisienses nostri, ac Galli sub Cancro habitantes omnes, annotauit secūdo De arte curatiua ad Glauconem: Sanguinem incisa uena mitti nouū non est. Sed nullum penē morbum esse, in quo non mittatur, extra Galliam ac Germaniam, nouum est.

Quæ ætas sit detractioni sanguinis per uenam idonea. CAPVT II

I ætate nec puerili sint, nec senili, de secunda uena consiliū inito: præ oculis habens principales hosce scopos, nempe plenitudinis tum quantitatem, tum qualitatem, & uirium robur atq̃ infirmitatem, deinde naturalem totius corporis habitū, tempusq̃ & regionem, uitamq̃ antea factam, tum

Atum an cibi, potusq; copia, & præcipue affatim nutrientiũ, qui sic affectus est, usus: ad hæc consuetudinem, & res præter consuetudinem actas: quosque motus exercuerit, quas excretionem habuerit, aut præter solitum compescuerit: ad omnia autem hæc, num gracilior aut crassior euaserit. Sanè utriusq; plenitudinis quãtitas ex priorum signorum multitudine definitur: Quanto enim grauior sibi homo uideatur, tantum & plenitudinem quo ad uires creuisse constat. Vbi ergo extantibus plenitudinis signis, ualentes facultates fuerint, uenã incides uidelicet, si tenuia quidem sit affectio: nullo discrimine, magisq; etiam in phlegmone. Si infesta sit degenerans plenitudo, haud semper sanguinis molienda detractio est: Fieri enim potest, ut crudus per corpus collectus sit succus: in quo aduertendum diligenter est, quatenus ualeat, robustaq; sit uirtus, & quatenus humor ipse sit frigidus. Nam exoluta ab id genus affectibus uirtus, adhibita sanguinis missione, in extremum malum recidere solet, ut nequaquam postea restitui possit: Quod ubi euenit, periculum non leue cõsequitur: potissimum si febris accedat statum æstiuo, stomachoq; male affecto, aut toto adeo corpore natura molli, & tempore humido. Si uero horum nihil sit, cæterum hyems fuerit, regio natura frigida, tum natura quoque hominis frigidior, ijs per sanguinis missionem & totum corpus grauius refrigeratur, & accidunt nonnulla, quæ ad grauẽ sequuntur refrigerationẽ symptomata. Quocirca qui sic affecti sunt, eos sanguinis missione uacuare non conuenit, sed frictionibus, mediocriterq; excelsa facientibus unctiõibus.

*Consideranda
maxime uirtus*

Quibus ægritudinibus competat sanguinis missio, ex Galeno. CAP. III

DEFINITIS itaque tribus mittendi sanguinis scopis, nempe morbi magnitudine aut presente, aut imminente, aut incipiente: ætate florẽte: uirium robore, extra puerorũ ætatem: ad alia antedicta mittendi sanguinis indicia, quæ non pauci adijcienda medici censuerunt, nunc accedamus. Porro quid hac de re sentiam, neminem uestrum ambigere puto, ut qui saepe adfuerit sanguinis missionem suadenti, tum podagricis, tum arthriticis, tum morbo comitiali obnoxiijs, ad hæc melancholicis, quiq; sanguinẽ antea expuissent, aut in thorace structurã sortiti essent ad id malum idoneã: præterea uertiginosis, quiq; assidue corripisõlet angina, peripneumonia, pleuritidibus, heptatidibus, ophthalmijs uehementibus, aut, in summa dicam, magno quopiam morbo. Nam in illiusmodi omnibus necessarium esse remedium sanguinis minutionem arbitror confestim adhibitam, posthabitam uirium atq; ætatis rationem. Hæc si forte aliquando nõ dicuntur, intelligere oportet. Cæterum in redũdantia humoris melancholici, sanguinem mittere præstat, aut certe omnino medicamento uti atram bilem expurgante. Si ex compressis hæmorrhoidibus cumulatius in corpore sanguis extiterit, audacter uenam incides, etiam si antea grauem expertus morbum nõ fuerit. Vbi multa euacuatione est opus, uerum uires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit. Nam pauculo sanguine detracto, protinus melicratũ exhibeo probe coctum, cum incidentiũ medicaminum quopiam, uelut hyssopo, origano, & interim etiam nepeta, aut pulegio. Cæterum ubi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam accendens febrem, subito ac simul euacuare expedit, eamq; inanire tentandũ uel ad animi deliquium usq; uirium modò inspecto robore. Nam in quibus tibi sanguinis feruentis copia apparet, quamocysime eos uacuare conator, priusq; in principalem aliquam partem ingruat. Quamobrem nec per noctem sanguinem mittere uerearis: Siquidem ridiculum est quod quidam faciunt, à secunda diei hora ad quintam aut sextam solummodo sanguinem mittentes, haud alio quouis tempore. Quibus clysterem nõ immittis, aut cibũ nõ offers eis, quocumq; tempore secare

Quibus ægritudinibus competat phlebotomia.

C uenam potes. Quibus amplæ sunt uenæ, quicq; modice graciles sunt, neq; candidi, neq; tenera carne præditi, copiosius euacuabis: cōtrarios autem parcius, quippe qui exiguum habeant sanguinis, carnemq; facile transpirabilem.

Qua ætate uena sit tundenda, qua uero prohibenda uenæ
sectio sit, ex Galeno. CAP. IIII

RVERI carnem facile transpirabilem habent, & hac ratione uenā illorū minime tundes usq; ad decimū quartum ætatis annū. Postq; si multus congestus sanguis appareat, tēpusq; anni uernū fuerit, regioq; natura temperata, & pueri natura ualde sanguinea, sanguinē minues: multoq; magis si aut peripneumonię, aut angine, aut pleuritidis, aut alterius acuti grauisq; morbi periculū incūbat. Itaq; & septuagenarijs (modò dicti ad sint pulsus) si affectus iubeat, uenā secabis. Sunt enim quidā & in hac ætate multi sanguinis, uiresq; habent robustas. Itaq; nō numerū solūmodo annorū aduerter, quod quidam faciūt, sed corporis etiam habitū. Nam sunt qui sexagesimo ætatis anno uenæ sectionē nō ferent, cum quidā qui septuaginta nati sunt annos, perferāt. Verūtāminē minus his utiq; detrahes, etiā si eandem habere affectionē, quam florens corpus, appareāt. Proinde minus detrahimus q; plenitudo commonet. Quod ad ætates quidē attinet, in pueris: quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis teneraq; est caro, quales Galli sunt: quod ad tēpus, sub Cane. Quocūq; enim die mittēdi sanguinis scopos in laborante inueneris, in eo auxiliū adhibeto, etiā si uigesimus is ab initio extiterit. At quinā fuerint hi scopi: morbus ingens, roburq; uiriū, excepta puerili etate, & aëre nos ambiente ualde calido. Porrò autē quoniā exoluit tēporis tractu in plerisq; morbis uirtus, idcirco & mittēdi sanguinis occasio, dierū numero deperdit, nō tanq; primario id dies efficiant, ac nō re aliqua intercedēte, nempe uiriū dissolutione. Itaq; si quando uel secūdo à principio die uires exolui uideant, à uena secāda abstinēbimus.

Quæ phlebotomantibus sint cōsideranda, ex Oribasio. CAP. V

Oribasius
Sardianus.

RIBASIVS Archiātrus Iuliani Cæsaris, in Cōpendio medicinæ ad Eustathium filiū de phlebotomia ita scribit: Contemplari oportet in phlebotomia, tēpus & ætatem & uirtutem: ut ex his phlebotomus adhiberi possit omnibus pro ratione plenitudinis: quādo hæc in aliquibus apparet, in ijs qui cōsueti sunt phlebotomo uti, uel ijs qui nō sunt usi phlebotomia, cū nulla fuerit spes in magna passione. Sciendū autē est uniuersaliter de phlebotomia, in omnibus magnis passionibus necessariā esse phlebotomiā: & proinde cōfestim adhibemus. Qui autē nihil tale patiunt, & totas membrorū partes inculpabiles habent, duobus modis euacuationibus componuntur. Si enim in diæta obseruanda incontinentes sunt, phlebotomo curent. Quod si diætam obseruare possunt, salutare absq; phlebotomo cōsequuntur remediū, id est per frictionem multam, & balnearum frequentes usus, & exercitationes, & uectationes, & deambulationes: Adhuc etiā & unctiones diaphoreticas, eas que uelociter plenitudinē corporis euacuare possunt. Si hæc utiq; displiceant, & aliqua sanguinis plenitudo esse perspiciatur, ut sit melancholici sanguinis plenitudo, tūc omnino necesse est uti phlebotomo. Sin uero spissus in eo sanguis dominatur ex melancholia, continuo phlebotomandus est. Magnitudo ægritudinis, & fortitudo uirtutis, plena est contemplatio phlebotomiæ, in quibus phlebotomari opus habent, nō aliqua urgente, aut prohibente causa. Optimum est matutino tempore phlebotomū adhiberi, ut post somnum una hora uigilans sit uel duabus aut plus.

Quales uenæ in singulis passionibus sint incidendæ
ex Oribasio Sardiano, CAP. VI

Antispas

ANTISPASIS fit quando ex ipsa parte quæ infirmatur, proxima patienti loco incidit uena. Splenem patienti de sinistra manu lecus digitum minor incidenda est uena, aut de sinistro brachio, quæ est cubito proxima. Pleuriticis autem ex ipsa parte quæ dolet, sanguis est auferendus. Ad oculorum uero dolores iuuat magnifice, si ex ipsa parte quæ plus dolet, de brachio capitalis incidatur uena. Tres enim uenæ sunt in brachio, quæ phlebotomantur necessariorum, una quæ est proxima cubito, quæ anterior uocatur: altera est media, quæ matricialis dicitur: tertia est superior, quæ uocatur capitalis: Nam anterior phlebotomatur, quando cunctis sub ceruicibus surgunt passiones: Inferior ergo, quæ est quam Græci Eudon uocant, hæc quæ in inferioribus partibus membra sunt posita: In collo si læsa sunt loca, phlebotomus adhibetur. Capitalis autem phlebotomatur, si circa caput aut faciem passio generetur. Media uero utriusque partibus expediens est. Sub media igitur uena neruus subiacet coniunctus: Sub interiore uena arteria subiacet coniuncta: & ideo caute phlebotomandæ sunt. Capitalis uero uena omnino sine ullo periculo inciditur, si semel fuerit percussa: sed cum bis aut ter incidatur, contingit ut dolores in ea incisione cõsurgant, & sint multo tempore. Hoc enim patientibus ideo fit, quia uix semel percussa incidit, neque dolor facit, propter quod oportet eam sine timore incidere, cum multa cautela. Secundum autem hunc modum, quæ inferiores sunt uenæ, in talis uel plantis ranguntur, in passionibus quæ circa femora, aut uescicæ, uel matricem fiunt, uel in renibus. Oportet autem incipiente inflammatione antispasim facere. In diuturna autem inflammatione, ex ipsis quæ patiuntur locis est tollendus de proximo sanguis. In quibus autem corporibus nihil patitur membrum, auferendus est sanguis primo Vere intrante. Omnibus uena æqualiter media est incidenda: & hoc omnibus utilissimum est.

Antispasis quæ do fit.

Tres uenæ in brachio.

Capitalis. Media.

Antispasis.

Mediam uenam aperire utile.

De sanguinis detractioe, ex traditione Aurelij Cornelij Celsi. CAP. VII

ANTIQUA primam ultimamque ætatem sustinere non posse, hoc auxilij genus indicabat, persuaserantque sibi mulierem gravidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea uero usus ostendit nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigendum curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ uires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier quæ græuida non est, parum ualet, male sanguis emitur. At firmus puer, & robustus senex, & græuida mulier ualens, tutum curatur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque uiribus opus est non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Interest enim inter ualens corpus & obesum, inter tenue et infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractioe eiusmodi sustinent, celeriusque ea si nimium est pinguis, affligitur. Ideoque uis corporis melius ex uenis que ex ipsa specie aestimatur. Vehemens febris ubi rubet corpus, plenaque uenarum tumet, sanguinis detractioe requirit. Si uehemens febris urget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remissio est, si non decreuit, sed crescere desijt, neque speratur remissio: tunc quoque quauis peior, sola tamen occasio non obmittenda est. Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum, usum habenti, tum ignaro difficilimum est: Iuncta enim est uena arterialis, his nerui. Ita si neruum scalpellus attingit, sequitur neruorum distentio, ea quæ hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coit, neque sanescit: inter dum etiam ut sanguis uehementer erumpat, efficit. Si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem uomit, quauis paulo ante sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda est, ne si subsederit corpus affligat. At si morbi ratio patietur, tum demum nulla crudelitatis suspicionem remanente id fiet, Ideoque ei rei uideatur aptissimus aduersæ ualitudinis dies secundus aut

Vires magis que quicquid aliud spectandæ.

tertius. Sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est: sic nunquam utile post diem quartum est, cum iam spacio ipso materia & exhausta est, & corpus corrumpit: ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum.

SYMPHORIANI CAMPEGII LVGDVNENSIS, LORINGORUM Archiatri, tractatus secundus primi libri De curandiratione per sanguinis missionem, ex Hebræorum, Arabum, ac Pœnorum traditionibus.

Quare autor ex Arabū numero prætermisit Halyabbatem. CAP. I

IRARI fortasse quispiam nō desineret, ut qui præcipuorū Arabum sententias afferre secūdo pollicitus sum, Halyabbatē reticuerim, quem nostri perinde ac uetustissimū doctissimūq; semper iudicauerūt. Cui respondeo, me Halyabbati plurimū oblectatū nonnunquam fuisse, insudasseq; frequenter. Verū dum in uisendis pariter Isaac Isrælitici operibus incumberem, incidit locus in quarto febrīū, capite de diebus creticis, ubi se aliquādo Pantechne adidisse, ad illud crebrò lectorem remittens, fatetur. Cum autem frequēter ad Pantechne illo suo cōsilio accesserim, quæsierim insuper quid Halyabbati in dispositione Regali, menti esset: in ambobus eadem prorsus sententias eadem penē uerborū serie, in eisdemq; capitibus notatas reperiēs, iudicauī hac fuisse eiusdem autoris opera: imò unum idemq; unius autoris opus, posterioremq; à priore hanc ditissimā traditionem abstulisse. Et Stephanū quendā philosophiæ nomen assumentem, sub nomine fictitio Halyabbatis, ab Isaac potius, q̄ ediuerso, Pantechne opus surripuisse: propterea quod Regalis illa dispositio Haly attributa ac potius fictitia, Rasis Pœnū memorat ac citat pleriq; in locis, Rasis uero crebrò Isaac sermones, suo operi Continentis annectit. Vnde clarū relinquitur, Isaac longe ante Stephanū illum cū suo Haly, fictitio autore, scripsisse. Et propterea questioni satisfactum esse, cum Isaac in Pantechne autoritate usi fuerimus. Quibus ambobus succedens Constantinus Africanus montis Cassinensis monachus, & ipse falso similiter opus Pantechne, quod Isaac fuit, sibi ascripsit. Nec putet quis Constantinum solum Pantechne nomē ab Isaac deprompsisse, ut multis placuit, illūq; traditioni suæ Halyabbatis supposuisse: sicq; nomine Regalis dispositionis mutato, illud opus in quo interpretis officio tantū functus est, sibi destinasse, non opus Isaac. Etenim Isaac ubi in febrīū libro lectorē ad Pantechne Viaticumq;, quorū ipse autor est, mandat, si ad illa accesseris, reperiēs profectò sermones, locaq; secunda simul ut direxit primis cōuenire, nihilq; dissidij interesse. Quare autem omnem uerborū maiestātē, facundiam, eloquiūq; latini phaleras relinquēs, quotidianū planeq; rudem sermonem in hac additione elegerim, si perconteris, non incōsulte hoc actū esse scias. Sunt etenim nostri Montispedenses medici quidā hac tempestate plurimūq; incompti, quibus satis est, imò ex industria eos delectat rudis sermo magis q̄ latinorū uocabulorū obseruantia: nō satis aduertentes tam immensam tamq; præclaram artem barbarie scelerari flagitiosissimū esse, ac penitus nobilissimam facultatem infamare.

Constantinus
falso sibi opus
Pantechne ad
scripsit.

De sanguinis detractioe ex traditione Isaac Isrælitæ, qui Regis Arabum fuit filius adoptiuus. CAPVT II

RABES ac Pœni studiosissimi Hippocratis ac Galeni emulatores fuere, & in medica arte interpretanda insudarunt plurimū, & quantū in ea ualuerint, hoc uno clarū existit, quod cum Græcis ac Latinis huiusce artis gloria decertare audent. De quorū numero Isaac Isrælitæ, Salomonis regis Arabum filius, nullis eorū secundus, multis ac gloriosis scriptis clarissimam & facile permeabilē reddidit medicinā. Quem sequuti Rasis Pœnus, Serapio, Princeps insuper

A in super eorū Auicenna, Alſaharaniuſ, Abimeron Abyngoar, Meſures, & alij per multi, in medicinis nō nulla egregia quidē, imō copioſiſſima chartis mandarūt. Iſaac in primis de ſanguinis detractiōne annotauit in Pantechne nono practicae, cap. ſecundo, hiſ uerbis: Primū quidem medicū ſcire de phlebotomia expedit quas praecerunt antiqui conditiones, quae quinque ſunt: Prima quidē, ne paruus phlebotometur puer, ſed nec ſenex. Secūda, ne ſeruū niſi ex domini uoluntate ſanguine minuas. Tertia eſt, ne in obſcuro id fiat loco. Quarta, ut phlebotomator ſit expertus in arte. Quinta, ut ſit nouacula non tenuis, longa, nec breuis, ſed utriuſq; medium ſeruans. Oportet in phlebotomādo cauere, ne fortē in eius ſint ſtercora cōcluſa uiſceribus, quoniam malū: Vena nanq; cum minuū, ab inteſtinis malos contrahit chymos. Inteſtina ergo prius purgentur, & ſtercus euacuet, aut cum lixiuijs aut certe clyſtere. Et cum febricitantē minuere uis, & eius circularis eſt febris, circuitus die phlebotomū caueas. Quod ſi continua eſt, diei minues principijs, ea ſcilicet hora, qua in eo uictus ualentior eſt, & calor quietior: ſicq; & cuius calida eſt cōplexio, in aſtate minuatur: cuius autē cōplexio eſt frigida, & tempus hyemis, in die medio minuatur: nec illius ſanguinem prima extrahas uice, niſi modicū: & poſtmodū dabis ſyrupū de pomis. Nec illum phlebotomari, cuius ſtomachus debilis, aut ſecur, expedit: aut in, cuius plurimū cōplexione frigus dominatur, & cuius corporis uenae plenae ſunt, aut corpus raram, niſi cum timore & cautela, & neceſſitate urgente. Nec uero illum cuius debilis eſt uirtus, minuas, niſi morbi alicuius difficilis cauſa impulerit, qua magis patienti timeat, ut ſuffocatio eſt, pleureſisq; & peripneumonia: ne ſanguinē ſemel extrahas caue, ſed paulatim & uicibus numeroſis. Nec uero te ſyncopis hac in parte fallat: quoniam ex quorūdam eſt hominū cōſuetudine, deficient enim nonnulli antequā quae neceſſaria eſt extrahatur ſanguinis quantitas. Duplica ergo, & ſanguinem iuxta quod opus fuerit, educas. In pleureſi, peripneumonia, atq; hepatis apoſtēmate, ſanguis eſt corruptus et putridus, ideoq; ipſum in talibus extrahere, donec immutet ruborē, expedit: hoc tamē faciendū eſt, cū ſufficiens uirtus fuerit, & ad huiusmodi reſpondēs deſideriū, aetasq; iuuentutis, aut illi proxima: tempus uernū, aut temperati aeris. Cum autē res cōtrario ſe habebūt modo, eritq; uirtus debilis, aetasq; puerilis, aer & tempus nimij caloris, aut cōtrā frigoris, tunc iuxta quod uirtus, aetas tempusq; praefens ſufficiens, ſanguinem extrahet: & hoc nō ſemel, ſed paulatim, ſaepeq; donec quāta eſt neceſſitas, fuerit imminutus. Et in hac parte diligētius intueendum in aetate, quoniam nonnunq; patiens ſeptuagenarius eſt & fortior, multiq; ſanguinis educationi ſufficiens. Hoc autē fit, ſi pleni ſit ſenex corporis, mediocriſq; coloris, & perfectē & ſanatae membrorum uirtutis, q̄ iuuenis albi coloris, pinguis, pilis nudis, rari corporis. Hoc cum animaduertēris, nō expedit ſenem a ſanguinis minutione arcere potiore, quā iuuenem, cuius haec habitudo eſt.

Conditiones quinque ad phlebotomiam reſquiſitae.

Sanguinem uicibus numeroſis extrahas.

Quibus & quando phlebotomia eſt prohibenda.

De iuuamentis & nocumentis phlebotomiae, ex traditione Alſaharaniſ Arabis. CAPVT III

ALSAHARANIVS Arabs de iuuamēto euacuationis ſanguinis ac nocumento nos admonuit libro Theoricae ſuae, capite ſecūdo, hiſ uerbis: Qui frequenter minuit ſibi de ſanguine praeter neceſſitatem, incidit in malitiā cōplexionis, hydropiſim, & caſum appetitus cibi, & citō aduenit ei ſeneſtus, & debilitas uirtutis corporis, & debilitas uentriculi, ſtomachi, & hepatis, & ducit ad tremorem, & paralyſim mediae partis corporis, & ſpaſmum, & grauitatē ſenſuū, & debilitatē omniū uirtutū naturaliū uniuerſaliter. Illi uero qui nō minuit ſanguinem uigente neceſſitate, adueniūt genera apoſtēmatū, & februm continuarū, & apoſtēma laterū, & agritudinū uariolarū, & ſimilium, & ſputū ſanguinis, & repentina mors, & apoſtēma quod dicitur alcahon, & apophexia

elle est: ſicut
ita eſt, & comp
gram.
SIS, L. G.
urandi
ra
CAP. I
uorū Arabū
icuerim, quoniam
indicatū. Co
mquam fuſſe.
Iſaac Iſrahelico
bus cretatis, ubi
s, ſaetur. Cum
rim in ſuper qui
m proſus leni
nes, iudicium haec
is, poſtremo q̄
ā philoſophia no
q; eductio. Pa
y attributa acco
ero crebro Iſaac
Iſaac longe ante
queſtioni ſatis ſa
ambobus ſuocce
ſie falſo ſimiliter
tantinum ſolum
aditioni ſuae. Ha
illud opus in quo
Etenim Iſaac ubi
tor eſt, mandauit
il ut direxi primū
ū maiestate, ſua
lem ſermonem
cias. Sunt etenim
compi, quibus ſe
uocabulorū ob
tem barbarie la
ue.
Regis Ara
emulatores, &
& quatinus ea
antio huiusce arti
phā. Sed mox ſer
is carillum am d
Serapio, Primum
mipit

C sanguinea quæ dicitur alshecha, in qua rubescit facies & nigrescit, & passio anginae, & genera leprarum. Iuuamentum autem sanguinis minutionis apud tempora necessitatis maximum est in conseruatione sanitatis, & multarum ægritudinum sanatione. Sustinentes iam melius phlebotomia sunt, qui carnosi sunt & corpulenti, habentes uenas grossas, apparentes, & pilosi, & rubei corporis, & habentes carnem spissam, non pinguem; sed & iuuenes, & uiri perfecti. Pueri autem & senes, & precipue qui perueniunt ad ætatem sexagenariam, non consentiant phlebotomari nisi proxima necessitate. Illi uero qui plus ea indigent, eos consueuerunt inuadere apostemata quæ dicuntur aldemanur, & febres, & qui assiduam comedere carnes & bibere uinum dulce. Et caueant ab ipsa, habentes stomachi debilitatem & hepatis, & melancholici. Et illi quos inuadere consueuerunt passiones frigidae, & qui utuntur labore nimio, ac maris navigationibus. Hæc Alsaharanius.

De phlebotomia & eius iuuamentis & nocuentis, ex traditione Rasis Pœni. CAP. III

RASIS Pœnus de sanguinis missione nos admonet tractatu quarto, cap. xiiii, his uerbis: Ex frequenti sanguinis detractione complexionis malignitas, & hydrops, ac festina senectus, ac appetitiuæ destructio, pulsusque paruitas, stomachi ac iecoris & cordis debilitas, tremor, paralysis, apoplexia, ac omnium uirtutum naturalium debilitas. Ex negligentia autem eius extractionis cum ea indiget, accidunt apostemata, exiturae, febres conclusæ, phrenesis, pleuresis, uariolæ, morbilli, hæmoptoïca passio, mors subita, pestilentia, apoplexia sanguinea. Infantes & decrepiti phlebotomandi non sunt. Illi uero à phlebotomia abstine re debent, qui stomachum & hepar habent debilia. Hæc Rasis.

Quædam de phlebotomia ex traditione Auicennæ. CAP. IIII

PHLEBOTOMIA est euacuatio uniuersalis quæ multitudinem euacuat. Multitudo autem est augmentum humorum super æqualitatem ipsorum in uenis. Unusquisque phlebotomatur propter sanguinis multitudinem, aut propter ipsius malitiam, aut propter utrumque: quæ faciendæ non est in die motus ægritudinis. Cum uero sanguis fuerit bonus, paucus, & fuerint in corpore humores plurimi & mali, phlebotomia bonum rapit, & malum relinquet. Et si necessaria fuerit phlebotomia, cum debilitate uirtutis, partire ipsam. Cauenda est phlebotomia in febribus uehementis calfactionis & inflammationis. Et summopere tibi caue, ne ægrum ad unam duarum perducas rerum, scilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigidum cruditatem. Caue tibi ne fastiditum phlebotomes, sed prolonga ipsum, ut eius fastidium digeratur. Et dum diuersio est necessaria, ut phlebotomiae uices sint multa, quam quantitas multa. Phlebotomia quandoque febrem commouet, & quandoque resoluit putrefactionem. Hæc ille.

De phlebotomia ex traditione Auerois. CAP. V

Auerois 8.
Colliget, ca
pite 3

QUANDO faciendæ est phlebotomia, necesse est ut prouideatur ætas & uirtus & aer & regimen & consuetudo: & si ista omnia significant supernecessitatem phlebotomiae, tunc secure minuas posito omni timore, & attendas ne sit in corpore membrum laesum, prohibens phlebotomiam, sicut os stomachi frigidum, & quod non diu egrotauerit. Et non debemus minuere usque ad duas septimanas annorum secundum Galenum, & si natura ægritudinis hoc requirat manifeste. Et dixit Abimeron Auenzoar: Ego minui filium meum trium annorum, & euasit à morte. Et si uirtus sit plurimum debilis, non solum minuas parum, sed omnino abstineas à phlebotomia. Et si uiderimus esse necessarium, ut in ægritudinibus senum facias, tamen cum timore.

A timore. Tēpus cōueniens est uer: tēpus uero aestatis prohibet, propter uirtutis debilitatem, & propter spiritū resolutionē: & si ægritudo illo tempore euacuationē requirat, fiat in parua quantitate. Tempus hyemale phlebotomiā prohibet, propter sanguinis coagulationē & eius grossitiem quā habet. Autumnū tēpus propter cōstatis propinquitatem non est conueniens propter ipsius siccitatem, & uentorū turbationem, ac debilitatem operationum, & tempus calidū quod præcessit. Et si natura ægritudinis phlebotomiam requirat, minorari debet quantitas. Hæc ille.

SYMPHORIANI CAMPEGII LVGDVNENSIS, Lotharingorū Archiatri, tractatus tertius libri primī, quo docetur quando sanguis mitti debeat in uiscerum inflammationibus. Ex traditionibus neotericorum & recentiorum autorum.

VM in alijs artibus, quæ in solam cōtemplationem referunt, turpe sit, uel inanis glorię studio, metu famæ ueritatem uiolare, ad eò ut summi uiri interdum nō solum præceptorū dicta reprehenderint, sed ipsi palinodiam cecinerint, plus ueritati quàm uel sibi uel amicitiaē deferentes. Id certe in arte medica flagitiosum erit, in qua agendorum occasio præceptis angustissimaq; est, ob materiæ quam tractat nobilitatē, atq; fluxum: ad eò ut ille dextre agere censeatur, qui naufragijs aliorum edoctus à Scylla & Charybdi quam longissime effugit. Ergo cum in medicina sanguinis missio uniuersalis sit euacuatio ac maxime necessaria, neoterici quæsiere, an in febrili inflammationibus sanguis sit detrahendus: & an inter initia, uel in processu sit mittendus. Primo ponam nonnullos recentium ac neotericorum canones, tandem conclusiones.

Occasio
pernix.

Neotericorum
medicorū quæ
sita.

B Primus Canon. Stante sanguinis repletionem peccante in quanto solum, in principio non est expectanda digestio, ut in alijs humoribus, sed statim facienda est phlebotomia: & si uirtus tolerat eradicatiua: nam per eam aufertur febris.

Secūdus Canon. Si peccet sanguis ex mixtione aliorū humorum ipsum inficientium, & tales humores multum distent à natura sanguinis, & reddatur sanguis uiscosus & crassus, tunc satius est digestionē expectare, ut præcepit Galenus, & eam digerere cum syrupo de hyssopo, deinde phlebotomare.

Tertius Canon. Vbi fuerit mixtio sanguinis cum alijs humoribus, si non fuerint multum distantes à sanguine, uel extranei à natura, cōpetit phlebotomia in principio, non expectata digestione saltem minoratiua.

Quartus Canon. Impossibile est stante mixtione debita aliorum humorū cum sanguine, copiosiorē in processu phlebotomiam cōpetere, quàm in principio, ubi facta fuerit in principio minoratiua, deinde data sint digestiua: et hoc uoluit Auicenna quarta primī, quando præcipit phlebotomiam fieri in febre sanguinis & alijs humoribus sanguine mixtis, & tunc fieri in principio minoratiuam, & in processu copiosorem. Ex quibus apparet differentia phlebotomiæ quando est à sanguine puro, aut alijs humoribus cum sanguine: Nam in prima fit copiosa, in secunda minoratiua solum.

Quintus Canon. Stante mixtione aliorū humorū cum sanguine, sanguine ipso nō peccante, consiliū Auicennæ est ut relinquat phlebotomia, quantū possibile est: & si non potest, partiri oportet phlebotomiam. Et hic aduerte Galenū audaciorem fuisse phlebotomādo ipso Auicenna. Quare undecimo Methodi, in omni putrida nō dubitauit phlebotomiam facere, quia Græci multo abundant sanguine, & sunt Hispanis & Carthaginensibus robustiores. Arabes autem debiles sunt & paucioris sanguinis propter illorū caliditatē: quare in casu mixtionis relinquit Auicenna phle-

c botomiam, si alio modo curari possit. Et hoc ueritatem habet, quando febris est de numero prolixarū, in quibus indigemus maiori uirtutis fortitudine: etiam quando exactas totam materiam unica expulsionē debere per crīsim euacuari. His canonibus seruatīs, ponam aliquas conclusiones.

Prima cōclusio. Synocharū sanatio & cura phlebotomia est, & aquæ frigidæ potus, ut Galen. nono Methodi uoluit. Vnde Rabi Moses autoritate Galeni inquit Curationis synochæ tramites omnes cassant per obmissionē phlebotomiæ. Et ideo te nunquam intromittas, nisi prius phlebotomiam feceris.

Secunda cōclusio. Magnæ sagacitatis est non subtrahere sanguinē subitō usq; ad syncopim, etsi contrarium uoluerit Galen. ix. Methodi: sed reiterāda est potius, trahendo uice prima medietatem, & secundo aliam, Cui sententiæ cōsentit Gallus ille Gordonius neotericorū expertissimus, laudans illam partiri per uices, partē manē trahēdo, aliam uero uespere. Auerrois Colliget viij. Galeni opinionem uituperat, adducens quinq; contra eum rationes.

Tertia conclusio. Phlebotomia solennis est euacuatio, cuius utilitas & eius nocuentū uulgō manifestantur: estq; eadem abominabilis si ampla nimis sit, & cruor euacuetur ultra cōmunem uulgi opinionem, & maxime si in syncopim labatur.

Quarta cōclusio. In febre synocha quam inflatiuā appellant, in principio cōpetit phlebotomia illa, quam eradicatiuam dicūt. Nam ex multitudine sanguinis quandoq; timetur suffocatio, & mors ex ea tandem.

Quinta conclusio. Quando timetur ex obmissione phlebotomiæ futurū apostema in membro principali, celebrāda est phlebotomia ampla, citra tamen syncopen: tutius tamen esset & minus malum usq; ad syncopin deuenire, à qua releuatur patiens cum cibo subtili, & fricationibus, & aspersione aquæ frigidæ in faciem, quam mortem incurrere: & maxime si homo sit fortis, & uires robustas habeat.

Sexta cōclusio. Si nō sit aliquid quod cogat ad phlebotomiam ita copiosam, quia homo non est fortis & potens, & talis ut dictum est, melius est eam partiri, quam ad syncopen ducere. Quare dictū est superius, Galenū fuisse audacem phlebotomando, Auicenna uero remissum cruorem euacuando, qui uehiculū est animæ humanæ. Nam Galenus Græcus uel Asiaticus ex Pergamo, & Græci plurimo utūtur uino, ac carnibus se replent. Mahumetenses, & præsertim Arabes, ex lege non bibūt uinum: quare ita sanguine non sunt repleti.

Septima cōclusio. Sarmatæ, id est Poloni, Bohemi, Transhenani, Daci, Britones, qui corpora habēt robustiora Italis ac Hispanis, cibo multo ac potu se replentia, Cere & Baccho in totū deseruientia, talis phlebotomia nō discōueniret usq; ad syncopin: uirtute tamen consentiente. In Celtica Gallia & sub sexto climate, quales sunt Lugdunenses, non sic conueniret, & ideo medici eam partiūtur per uices. Gordonius inquit: Mihi uidetur tutius facere phlebotomiam multiplicando numerum donec deficiat materia, & non patiens: & melius est ægritudinē prolongare, q̄ si mors mihi imputet. Nam per hanc duæ cōplentur intentiones: Prima, quia per illam remouet inflammatio, quia est de maxime refrigerantibus: quapropter dicebat Auicenna: Et scias quod phlebotomia, & sumere aquam frigidam, quandoq; excusat ab alia in frigidatione. Ex sola enim phlebotomia usq; ad syncopim, liberatus est æger ex synocha, nono Methodi apud Galenum.

Octaua cōclusio. Vbi esset necessaria sanguinis missio, & fieri nō potest ratione ætatis, aut quia æger delicatus, uel illā pati nō uult, applica cucurbitulas siue uentosas spatulis aut natibus, aut prouoca hæmorrhagiam ex naribus, aut hæmorrhoidas uel menstrua: & si contingat cruorem exire per se, nullo modo constringas, nisi ad debilitatem nimiam perduceret ægrum.

A Nona cōclusio. Phlebotomia cōueniente, fiat de brachio ex uena cordis, id est ex nigra, quia in ea cōtinetur multitudo sanguinis, à quo febris dependet, ut scribit Rabi Moles, Galeni autoritate, & ut nōnulli scripsere. Si sanguis peccat solū in quanto nō in quali, fiat de uena brachij dextri; & si cum multitudine est acuitas, fiat de sinistro propter cordis feruorem.

Vena cordis.

Decima cōclusio. Quacūq; hora medicus à patiente uocatur, debet ipsam quam citius potest facere, nisi forte sit prohibēs aliquid: nec expectetur crisis, nec digestio, nisi fuerit repletio nauseatiua, quā remouent quidā cum fricationibus extremitatū, abstinentia & dysteribus. Et leniri semper debet uenter antephlebotomiam. Sanguis detrahendus est usque ad quartum diem: quartus autem, ut scribit Platearius, sit exclusus, & cum Plateario cōcordat Celsus. Gordonius tamen cum Galeno oppositum scribit.

Platearij opinio.

Vndecima cōclusio. Nonnulli ex antiquis scribūt, non debere phlebotomari in statu aegritudinis, propter uirtutis debilitatem, & accidentiū fortitudinem, quia periculum est de aegri extinctione.

Duodecima conclusio. Facta phlebotomia, pōst horis duabus da cibū ex pane loto in aqua frigida, comedat lactucas, acetosam, & huiusmodi; & si uirtus foret debilis, dormiat, ut Galenus scribit nono Methodi.

Decimatertia cōclusio. Vbi nō potest fieri phlebotomia neq; scarificatio, quo sanguis euacuetur, tunc fac uentris solutionē cum pharmaco respiciente bilem, ut est Reubarbarū: sicut in caufone, & febre aduente: quia cum sanguis putrefit in febribus arsiuis, ad naturam cholerae conuertitur.

B Decimaquarta cōclusio. Vbi in stomacho, intestinis, aut uenis capillaribus & meracis reponūtur materiae corruptae, debet phlebotomiam precedere lenitio uentris, cum cassia, manna, siue rore Syriaco, aut cū dysteri, ut talis lenitio citō fiat, ne impediatur phlebotomia. Et nonnunq; post phlebotomiam copiosam uirtute fortificata aliquando accidit fluxus uentris cholericus & copiosus sudor: caue tunc ne restringas fluxū, nisi forte accideret fortis debilitas, neq; sudorem abstergas continue: nam sic fortasse curabitur, ut uult Galenus Methodi nono.

Decimaquinta conclusio. Si acciderit fluxus sanguinis nariū, & ex ipso timeatur syncopis, debes statim restringere, quia talis euacuatio nō regulatur à natura: nam naturalis euacuatio non adeo prosternit uirtutem, ut artificialis.

Decimasexta cōclusio. Coacte aliquando cogitur medicus incipere ab alteratiuis praetermittendo phlebotomiam, ut si febris esset arsiua intensa caliditatis. Et de tali loquitur Rasis in libro diuisionū, dum inquit: Si obmittitur phlebotomia, stude dum aegro aquam frigidam plurimā usq; ad satietatem, aut infrigidetur ut tremat.

Decimasextima conclusio. In febre tertiana interpolata syncera, raro facienda est phlebotomia: Nam si fiat & nō cōpetat, periculū est ne de interpolata fiat continua. Nam per phlebotomiam euacuat is uenis, materiae ad extra trahuntur ab intra: ipsa enim materias subtiliat, & ipsas in motu ponit. Quare timendo inflammationē maiorem, nō temere facienda est phlebotomia. Ea de re in febribus magnae inflammationis prohibetur, ut in caufone. Quare inquit Auicenna: Non phlebotomes, fortassis enim phlebotomia inflammabit eos. Dicit Gordonius, phlebotomiā in caufone esse de raro contingentibus.

Protestatio autoris.

Nō miraberis lector amātissime, si cōmuni tritoq; sermone utimur, siquidē communibus uerbis est utendū & facilibus, cū ea quae tractant, nulla uerborū luce satis clara fieri possunt. Praeterea quēadmodū Cicero lib. secūdo Offic. popularibus uerbis censet agendū & usitatis cum loquimur de opinione populari, ita & nos barbaris iudicamus utendum, cum de barbarorum & Arabum doctrina disputamus.

SYMPHORIANI CAMPEGII EQVI

TIS AVRATI, LOTHARINGORVM ARCHIATRI

de Apologetica disceptatione inter Andream Thurinū Florentinum Piltiensem, & Mattheū Curtiū Ticinensem doctorem, quo docetur per quæ loca sanguis mitti debeat in pleuritide, ad filium Antoniū Campegium, Lib. 11

Symphorianus Campegius Antonio Campegio filio suo, s. d.

HT cum alijs & mecū, fili charissime, sepe cōquestus sum, multos quibus & ingenij & numerosæ eloquētiæ talentum deus ipse contulerit, id ipsum uel sudario, quod euangelica lege cautū est ne fiat, inuolutū defodisse, uel dispēdiosis mercibus cōlapidasse: Siquidē plerosq; nō sine animi indignatiōe cōtemplatus sum, alioquin literis & ingenio pollentes, qui ab opere cessarūt, aut Arabes, Pœnos, Aegyptios, Isrælitas, Mahumetenses, alios tum obscenos, tum barbaros medicos amulati sunt, potius q̄ senem Hippocratē, Galenū, Paulum Aeginetam, Alexandrū Aphrodisiæ, Oribasium, Asclepiadem, Dioclem, Archigenem, alios ue ueteris medicinæ autores multos Græcæ eloquentiæ præcellentes medicos, qui medicinā unā cum eloquentiā celebrauerūt. Quādā etiam intra quadringētos annos, atq; adeò nuper cōmenta & statim recepta sunt. Hæc scilicet est illorū tam uetus doctrīna, ut fermē Hippocratē & Galenum præ ea ceu nouum dogma haberi & reijci cupiant. Discant igitur tandem, nos ueterem & uere naturalem medicinā humanæ cōditionis prædicare, nempe logicalem ac Hippocraticā & Galenicam medicinā. An hæc sunt noua? In pleuritide inter initta sanguis ex parte dolente est detrahendus, ut latere dextro affecto, mittendus est inter inittia ex brachio dextro: Hęc enim fuit Hippocratis, Galeni ac Oribasi opinionio. Noua inquit, Andreas Thurinus doctrīna est in Lutheranorū medicorū officinis nuper cōficta. Persistamus in fide ueteri medicorū. Arabū, Pœnorū, Isrælitarum doctrīna, autoritas Auicennæ, & tot seculorū cōsensus ualeāt, & Neoterici cum noua illa in Matthæo Curtio, ac Petro Brissoto in Ticinensi & Parrhisiensi gymnasijs nata doctrīna: Quibus nō aliud responderim, q̄ quod olim Sadducæis Christus: Erratis, inquit, nesciētes scripturas. Sed dicimus Arabibus nouis: Erratis, nesciētes Hippocratis, Galeni, Oribasi, ac Græcorū medicorū doctrīnā, atq; utinā id saltem æquitatis à cerebroso hominū genere impetrare possim, q̄d Ethnicus præstat Ethnicis: nempe primo causam cognoscāt: dein si uidebit, teū cōdemnent. Iam causa incognita Thurinus Matthæū Curtiū collegam meū, & Brissotū damnat: nō quidem Curtiū, aut Brissotū, imò in Curtio & Brissoto Hippocratē & Galenū. Certe qui posito affectu cæco iudice, rem ipsam pressius cōtuetur, de Curtio ac Brissoto secus iudicat. Nam bona pars eorū quæ Curtij & Brissoti dānatores docēt, priscis etiā medicis ignoratur, tm̄ abest ut pro ueterib. & Hippocratis & Galeni doctrīnis haberi debeat. Ad hæc quæ Arabes scripserūt, nō omnia Græcorū spiritu synceritatē respiciūt. Quædam etiam intra quadringētos annos, atq; adeò nuper cōmentata, & statim recepta sunt. Scilicet hæc est illorū tam uetus doctrīna, ut fermē Hippoc. & Galenū præ ea ceu nouū dogma haberi cupiāt. Discāt igitur tandē Curtiū & Brissotū cū Hippocr. & Galeno, ueterē doctrīnā, nō nouā docere. Auicennā nescio qua mente citius admiserit Thurinus, q̄ Galenū & Oribasium. Si autem aliquis importunus forsitan calumniator quaesierit, uter doctior in refellēdo antiquorū opiniones, Curtius ne an uero Thurinus? Profectò cum odiosæ sint huiuscemodi cōparationes, de utroq; mihi amicissimo, neq; improbo, neq; indocto iudiciū promere non est animus, nec aliter uolo q̄ de collega ac amico iudicare. Matthæū Curtiū collegam meū, uirū haud dubie doctū nō diffiteor, sed qui Galenicè dicere maluerit, & philosophice q̄ Arabice

aut

Aut Tulliane. Meū semper iudiciū fuit, Curtiū in medicinis magis Hippocratice, q̄ Thurinū cū Arabibus Galenice & scribere & sapere. Multa enim, fili charissime, in hoc libello De Græcis ac barbaris Arabibus & Pœnis eruta monumentis, ad hanc diem multis ignota, quæ si à plerisque (ut sunt inuidi sæpe homines, ideoq̄ indocti) statim nō probabūtur, ipsi uiderint: bona certe iudicia nō reformido: quanq̄ ut ille inquit, & sua riserūt secula Meonidem. Atqui nec ipsi maleuolis scribimus, sed bonis, si ita libet certe tibi: & si hoc etiam moleste ferunt, mihi ipsi tantū ut līmenias cecini. Vale fili, & ut facis Græcorū opera, & præsertim Galeni, uigilanter agitato. Lugduni, ultima Septembris, anno millesimo quingentesimo tricesimoq̄.

De missione sanguinis in pleuritide, ex Hippocrate. CAPVT I

Tne ociose nimis Hippoc. adiremus in ipso penē uestibulo secundi Regiminis Acutorū textu x. obijcitur locus animaduersione dignus: Cum dolor, inquit, ascendit ad furculas, aut grauitas fit circa brachiū, uel mammillam aut pectus, quæ sunt supra septum transfuersum, phlebotomāda est basilica. Et in quarto Regiminis Acutorū, textu lxxvij, inquit: Incidere oportet uenam, quæ intus ad qualescūq̄ partium, ab eo latere quod dolore fuerit affectum. Secundū aliam translationē sic habetur: Si quidē iugulū, mamma, brachiū ue doleat, uenā interiorē brachij qua affectus est, pertundito. Hanc Hippocratis auctoritatem commento, ut dicitur apud Gallos, Aurelianensi interpretatus est Andreas Thurinus, asserendo Hippocratem docere uenam, quæ incidenda est in actu curatiuo, & nō quæ incidenda est in actu præseruatiuo. Harū, inquit Thurinus, prima respicit materiam quæ fluxit siue in totū, siue in partem: & hæc debet nō in principio fieri, sed in statu, & per rectitudinē patientis particulæ. Venæ autem, inquit, incisio nem quæ ad artem pertinet, quæ præseruatiua dicit̄, quæ fit in principio, & ad partem contrariam particulæ patienti, & respectu humoris qui actu fluit, ipse Hippocrates, inquit, ut breuiloquus omisit, quia nō intendebat, inquit Thurinus, dare præcepta, nisi ea quæ ad artem pertinent curatiuam, cuiusmodi non est diuersiua. Sed dic Thurine charissime, cur in pleuritide & costali morbo nō debet curatiua phlebotomia, cum in principio pleuritidis sit apostema & ægritudo & febris, & maxime in principio nō principiante, quia raro aut nunq̄ in tali principio uocatur medicus. Ergo cura debetur in pleuritide in principio, cum in morbo debeat cura: ergo Hippocrates docuit uenam incidendam in actu curatiuo in pleuritide, non præseruatiuo solum: Non enim in libris Acutorum passionum De morbis futuris & prænotionibus ac eorū præseruationibus, sed de præsentibus scribit, relinquens prænotiones ac prognostica. Sed ne me putes aliquid finxisse, quoniā uos Itali soletis nōnunquam scriptorū auctoritate moueri, testem citabo Galenū ipsum, eodem in loco de uenarū dissectione in pleuritide, qui ait: Quando extenditur dolor uersus membra alta, tunc oportet ut minuamus ex uenis, quæ sunt in curuatura manus, uenā per quā possibile est attrahere, ex sanguine qui est in membro infirmo ad contrariū partis ad quam declinat, quātitatem multam cum uelocitate. Et quando extendit̄ uersus membra inferiora, oportet ut fiat euacuatio per mūdificationem cum solutiuis. Hæc Galenus. Vide mi Andrea, Galenum uoluisse hoc in loco minuere sanguinē in pleuritide à membro infirmo, cū uelocitate & quātitate plurima. Hoc enim Hippocratis præceptū est, ubi dolor & materia ad brachiū eiusdē lateris tendit. Docetq̄ retrahendā esse materiā Galenus à loco ad quem incōmode tendit, hoc est ab ipsa pleuritide ut, à māmilla in uenā cauam, dato itinere in eo loco ad quē natura tendit cōmode uidelicet in brachio eiusdē lateris: hoc enim modo plurimum & subito ab ipsa parte laborante uacuari, quod in phlegmonarū acutarū curatione propositum

C est. Sed hæc omnia, mi Thurine, contra te militant: fortassis uero etiam ea que dicis, intelligenda in actu curatiuo & non præseruatiuo: nam pleuritidis materia est perniciofa situs ratione, uel certe nata est breui fieri perniciofa, nisi repurgetur tempestiue facta brachij in latere affectio uena. Sed de his alibi.

Per quæ loca sanguis mitti debeat in pleuritide, ex Galeno. CAPVT II

QVONIAM solent multi scriptorū autoritate moueri potius quàm ratione, testem citabo Galenum libro De uenarum dissectione, ubi ait: Ex dextra quidem nare sanguinis profluuiū apte & celeriter sistit cucurbitula dextris hypochondrijs apposita: sicuti sinistris ex sinistra fluente sanguine. Similiter si reuulsionis gratia uenam secaueris, sanguine è directo fluente confestim manifestum præsidium senties. Eandem ob causam cum è naribus sanguis erumpit, id retinent magnæ in præcordijs defixæ cucurbitæ. Infigendæ aut sunt, si ex dextra nare profluunt, super iocinore: sin ex sinistra, super liene: si ab utraq; nare, super utroq; sunt imponendæ uiscere. Quod si resolutus adhuc æger nō sit, etiā uena sub eo cubito incidenda est, qui profusioni è directo respondet. Vbi paulū detraxeris, mox unam horam intermittens, rursus detrahes: post iterū atq; iterum pro laborantis uiribus. Nunc ostendamus hæc Galeno & Hippocrati consentire. Hippocrates lib. quarto De uictus ratione in morbis acutis, loquens de pleuritide & peripneumonia, ait: Si dolor ad superiores partes extendit, ut iugulū, mammillam, brachium, internā brachij uenam secare oportet, ab eo uidelicet latere quod dolore fuerit affectum, pro corporis habitu, & anni tēpore, & æstate, & calore sanguinē detrahere: utq; copiosior sit purgatio, si dolor fuerit acutus, ad animi defectionem ducere. Hec ille. Mitigandi igitur doloris gratia, sanguinē detrahit ab eo latere, quod dolore fuerit affectum: ergo inter initia. Nec ualet Thurini responsio, dicendo quod in apostemate quod sit, oportet habere intentionem ad partem materiæ quæ fluit, & quæ fluxa est, & quæ parata est fluere. Vt hoc uerū sit, leue est ista dixisse: simul enim oportet descripsisse has intentiones, id est quid unaquæq; significat. Hoc enim fecisset medicus rationalis: hoc ego demū fecissem. Neq; uero Galenus, quem citat Thurinus, id affirmat: sed solum duas indicationes ponit, ubi phlegmone adhuc in generatione est: hoc solum significat, quando nulla causa quæ phlegmonē ciere possit, in corpore est, huic tutela debetur, quod à Thurino dicitur regimen conseruatiuum. Quando uero adest causa, quæ efficere aliquando possit, nondum tamen ea magnitudine est, ut morbum efficiat, huic debet sola prouisio, quod Andreas Thurinus regimen præseruatiuum appellat. Significat autem huiusmodi causa inhibitionem siue prohibitionem sui, ne increseat maior uel fiat. Quando autē huiusmodi causa eò magnitudinis peruenit, ut iam phlegmonē creet, summoueri desiderat, suiq; ablationē significat, quod prouisio est, & ei quod phlegmone generatū est, curatio debet. Ergo ponit tres significationes, inhibitionē incrementi causæ, ablationem causæ efficientis, ablationē morbi: neq; id dicit quod Thurinus fingit. Neq; ignoro illa uerba eorum quos imitaris, causa antecedens, cōiuncta siue cōtinens, & quasi cōiuncta. Sed de his satis: nunc ad Galenū reuertamur. Is libro de phlebotomia ait: At uero deinceps in pleuritidis uenæ sectio è directo affectū lateris facta, præsentissimā utilitatem sepe numero ostendit: ex opposita aut manu, uel nō magnā, uel certe tardam. Dolorisq; oculorum uehementissimos saepe infra unam diem sedauit, è directo missus sanguis, humerali uocata uena incisa. In omnibus autem affectibus ubi sanguis non ad extremum ducendus est, iteratam ablationem moliri præstat. Interdum eodem die, ubi res ita exigit: interdum postridie: præterquam si aliquando ad defectionem animi satagemus. Item Galenus secūdo ad Glauconē ait: Et si quidem dextra uteri

Thurini responsio uana & insufficientis.

pars

A pars affecta fuerit, ex dextra manu & crure sanguinē detrahes: sinistra autē affecta, a membris quæ illis ē directo sunt opposita. Quod enim ab ipso cathexin dicit, idem est quod ex aquo: & ē directo idem quod eiusdem lateris: alioqui pars uteri sinistra non potius ē directo cruris sinistri quàm dextri dicenda esset.

De sanguinis detractiōne in costali morbo ac pleuritide, ex Oris-
basio, Iuliani Cæsaris Archiatro. CAP. III

RAVARER ego plura huiusmodi Græcorū placita de sanguinis mis-
sione ex parte eadem, ex eodem fonte manantia, unum in locum cōge-
rere (Satis enim ex his quæ diximus poterat diligens lector monitus ui-
deri, ut reliqua Græcorū sensa per se prospiceret) nisi illud Orisbasij Sar-
diani succurreret. Ne igitur alijs, qui id laboris suscipere fortassis recusabunt, in me-
dio relinquant, pauca ex eodem Orisbasio cap. de pleuritide ad Eustathiū filiū subne-
ctam. Antispasis, inquit, fit, quādo ex ipsa parte quæ infirmatur, proxima patienti lo-
co inciditur uena. Splenem patienti de sinistra manu secus digitum minor inciden-
da est uena: aut de sinistro brachio, quæ est cubito proxima. Pleuriticis autem ex ipsa
parte quæ dolet, sanguis est auferendus. Ad oculorū uero dolores iuuat magnifice,
si ex ipsa parte quæ plus dolet, de brachio capitalis incidatur uena. Hæc Orisbasius.
Verū sectis nō seruiō, neq; scriptorū opinione, sed euidenti ratione urgere, inq; ui-
cem urgeri uolo. Recte igitur à Galeno dictū est, lib. De phlebotomia, cum ait: At
uero deinceps & in pleuriticis uenæ sectio ē directo affecti lateris facta præsentissi-
mam utilitatem sæpenumero ostendit: ex opposita autem manu, uel non magnam
uel certe tardam, doloresq; oculorum uehementissimos sæpe intra unam diem se-
clauit ē directo missus sanguis.

Orisbasius in
Cōpendio Me-
dicinæ ad filiū
Eustathium.

De sanguinis detractiōne per uenas in pleuritide, ex Cor-
nelio Celso. CAP. IIII

VRELIVS Cornelius Celsus, Hippocrates latinus habitus, lib. quarto,
capite sexto De laterum doloribus, loquens de pleuritide & peripneu-
monia, ait: Remediū uero est magni & recentis doloris, sanguis missus.
At siue leuior, siue uetustior casus est, uel superuacuū, uel serū id auxiliū
est, cōfugiendūq; ad cucurbitulas est, antè summa cute incisa. Hæc Celsus. Cæterū
uenæ sectio, ut uoluit Arabs Auicēna, decurrere facit humores, sed donec quiescāt
tantum. Et ante Auicennam Cornelius noster libro secundo, capite nono, De san-
guinis detractiōne loquens, dum ait: Neq; ignoro quosdam dicere, quam longissi-
me sanguinem inde ubi lædat, esse mittendū. Sic enim auerti materiæ cursum: at
illo modo in idipsum quod grauat euocari. Sed idipsum falsum est. Proximū enim
locum primo exhaurit. Ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus
emittitur: ubi is suppressus est, quia nō trahit ne uenit quidem. Et paulò post: Auer-
titur quoq; interdū sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. Desinit enim
fluere qua uolumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Hæc ille. Ve-
rum sectis, ut dixi, non seruiō, neq; scriptorum opinione, sed euidenti ratione urge-
re, inq; uicem urgeri uolo. Quare ad alios medicæ artis autores transmigrandū est.

De phlebotomia in pleuritide, ex Constantino Cassinensi
medico Africano. CAPVT V

NVLLAM artis medicæ partem magis scriptorū lancinauit iniuria, quàm
hanc quæ ad costalem morbum attinet rationem. Certe uel uno capi-
te de pleuresi plura occurrūt, tam aut inuersa ob Arabum traditionem,
aut mutilata, ut somnolentissimū possint lectorē excitare. Sed lectorem
admonere uelim, ne omnibus temere assentiat. Constantinus montis Cassinensis

C monachus, libro tertio Viatici, capite xij. ait: Si uideamus apostema diaphragmatis sanguineū, si sequant̄ tempus, aetas, consuetudo, & uirtus infirmi, festinemus ut de basilica uena minuamus de latere ubi infirmus patitur, antequā augmentetur, maxime si dolor ascendat usq; ad furculas: qđ in periconoxeon præcipit Hippocrates. Quū loca superiora lateri doloroso sint colligata, basilica uena incidenda erit: Si inferiora loca doloroso lateri dolore sint colligata, pharmacia danda est. Si infirmus sit fortis, non est cura alia adhibēda quā quæ in phlebotomia præcipimus obseruanda. Sed phlebotomandus est maxime si à sanguine sit morbi species. Vnde si uirtus defecerit, non oportet phlebotomare, sed quantum possumus uirtutem custodire: Phlebotomia enim est molestissima cum defectione uirtutis. Hactenus aperte Constantinus, siue ipse solus, siue ipse in Isaac uertendo de Arabica lingua in fermonem latinum. Hic textus opinionem Thurini cum Pœnis & Arabibus ambulante euerit. Nostræ præterea partes erunt ostendere non solum ex rei natura, sed ex Constantino Africano siue Cōstantino in Isaac, quod è directo intelligantur dextra dextris, & sinistra sinistris. Ex multis libris Constantini hæc pauca sufficiant, ex quibus constat, Constantinum partem Græcorum de secanda uena in pleuritide tenere, & nō esse Auicennæ, Rasis, ac reliquorum Arabum sensa alio quam dixerimus modo recipienda. Sed unde nam poterimus ista uenari, alibi dicemus.

De sanguinis missione in pleuritide, ex Archigene. CAP. VI

 PERÆ PRECIUM est breuiter referre, quæ Archigenes de sectione uenæ in pleuritide senserit: At acute, inquit, agrotantibus, si circa maniam & clauem fuerit dolor, secare oportet in ancone uenam, ardente latere, non ad ixin, sed cathexin brachij. Nec tantum sanguinis detrahatur ut anima deficiat: nam ex hoc subest periculū peripneumoniæ. Refrigerato enim admodū sanguine, pulmo qui rarus est & calidus lateriq; uicinus, facile excipit morbum. Hæc Archigenes. Quod enim ab ipso cathexin dicit̄, idem est quod ex equo, & è directo idem quod eiusdem lateris: alioquin ut supra dictū est, pars uteri sinistra non potius è directo cruris sinistri, quā dextri dicenda esset.

SYMPHORIANI CAMPEGII LVGDVNENSIS, LOTHARINGORŪ ARCHIATRI, tractatus secundus libri secundi, quo docetur per quæ loca sanguis mitti debeat in pleuritide, ex traditionibus Israëlitarum, Arabum & Pœnorum.

Ex traditione Isaac Israëlita. CAPVT PRIMVM

 VNT fateor hæc quæ in hoc tractatu colligā, haud magni alicuius momenti, sed quibus lectorem minus solertem facile hallucinantem uideas, qualia sunt quæ ab Arabibus, Israëliticis & Pœnis de sanguinis missione in pleuritide scripserunt. Isaac Israëlita Salomonis regis Arabum filius, ita scribit libro Pantechni sexto practicę cap. decimo tertio: Opus nos in huius dominiū passionis, in principijs si dolor ad furculas ascēdat, phlebotomo uti basilicæ manus lateri oppositæ passionis, quò passionis materia in contrariam distrahatur partē, ad quam superfluitas cœpit declinare. Et si passio diuturnior sit, & materia tam roborata est, tunc passionis latere phlebotomo utaris, multumq; detrahe sanguinem, idq; secundo facere adicias, si uirtus adiuuerit aetasq; cōplexio, & tēpus præfens: Abstrahendus est aut̄ sanguis donec ipse immutetur color. Hæc Isaac in opere Regalis dispositionis, quod à Stephano philosopho inscribitur nomine Halyabbatis. Idem uero liber traductus à Cōstantino monacho, cui magis

A magis adherere, alium habet intellectū. Sic enim eo in libro scribit: Oportet in initio si dolor furculas salierit, basilicam per antispasim phlebotomari, ut materia ad opposita diuertatur. Si uero materia quiescat, phlebotomari secundum infirmum locum oportet. Et ut multus sanguis extrahatur, phlebotomia semel & iterum fiat, si uires permiserint patientis. Hæc Constantinus in sexto practicae Pantechni Isaac. Quibus uerbis uidetur, quod si in principio pleuritidis materia quiescat, oportet sanguinem trahere ex parte doloris. Si uero non quiescat, sed si dolor ad furculas salierit, & non quiescat materia, oportet basilicam per antispasim phlebotomari. Orbasius tamen libro ad Eustathium filium scribit, antispasim esse, quando ex ipsa parte qua infirmatur, proxima patienti loco inciditur uena. Ex traditione tamen Constantini, uidetur uoluisse Isaac, quod si in principio pleuritidis materia quiescat, phlebotomari debere ex parte agræ; si uero salierit ad furculas, & materia non fuerit quieta, ex opposita parte.

Constantini tractatio uerior.

Ex traditione Auicennæ, & Alfaharani Arabis. CAP. II

BSCVRE nimis, ne frigide dicam, Auicenna, ac eius collega Arabs Alfaharanius, locum de sectione uenæ in pleuritide perstrinxerunt, in quem si quis pendiculantibus, ut dicitur, oculis incidat, aut hallucinabundus inibi hæreat oportet, aut manifesta ignorationis confessione uictus abeat.

Auicenna libro tertio loquens de pleuritide, ait: Ex rebus communibus est phlebotomia, sed in principio ex latere diuerso, & magis festina de saphena opposita in longitudine, et post ipsam de basilica opposita in latitudine: deinde post aliquos dies ex latere conueniente in latitudine. Hæc ille. Et Alfaharanius Arabs libro suæ practicae tractatu duodecimo, capite ultimo, ait: Curatio apostematis diaphragmatis ex sanguine est: quod si est in principio ægritudinis, in prima die antequam ægritudo perficiatur & uirtus infirmi est fortis, & reliquæ conditiones fuerint, phlebotometur ex basilica oppositi lateris. Et cum præterierint tres dies, & ægritudo fuerit confirmata, phlebotometur iterum ex parte apostematis, & præcipue quando apostema est in superiore parte panniculī. Postea uero bibat decoctionem iuiubarum & passularum sebesten, papaueris albi, dragaganti & uiolarum. Hæc Alfaharanius. Sed cum sit eadem distantia à pleuritide dextra, ad internam in cubito dextro & sinistro uenæ, sitque directio cubiti dextri, non autem sinistri, erit magis contraria pleuritidis dextra, cubito dextro quam sinistro, quoniam seruatur rectitudo & eadem distantia: imò cubito sinistro contraria erit pleuritidis dextra nomine tantum, & dictionis appellatio: nis ue figura, non autem rei natura. In hoc igitur ut in alijs plurimis errauit Auicenna cum suo collega, ut ample declarauimus in nostris annotationibus in Auicennam, ad quem lectorem mittimus, si per oculum libet.

Ex traditione Rasis Pœni, & Serapionis. CAP. III

IDEBAM Arabicæ scholæ studiosos quosdam sollicite requirere, quæ esset Rasis opinio, de missione sanguinis in pleuritide, cum in diuersis libris contraria legantur sententiæ de sectione uenæ in costali morbo. Horum curiosæ indagini Almanfora opitulatur autoritas. Cum aliquis sub costis suis, inquit Almanfor, dolorem sentit pungitiuum, & proprie quando siccam patitur tussim, & febricit, expedit, ut si dolor super partem costarum & furculam tendit, fiat minutio ex basilica eius partis in qua est dolor, nisi totum corpus multo sanguine repletum fuerit, tunc enim ex latere contrario sanguinis detractio facienda est. Hæc Rasis nono ad Almanforem, quo loco curat pleuritidem per phlebotomiam basilicæ eiusdem lateris, corpore non existente repleto: sed repleto existente, per phlebotomiam basilicæ partis contrariæ in principio. In libro uero diuisionum, capite quinto

C quagesimo quarto, contrariam tenet opinionem, hoc modo scribens: Cura eius ex phlebotomia basilicæ, ex latere opposito: deinde iteratio phlebotomiæ ex latere doloris die tertia. Et paulò post inquit: Et si pleuresis sit ex cholera, cura eius est phlebotomia, sed ex latere doloris de basilica: & signa eius sunt pūctura & dolor in latere, & caliditas fortior quàm eius quæ ex sanguine sit, & pulsus minor & durior, & febris acutior. Hæc ille. Et quis in nobilissima maximeque celebri medicina parte crederet, tam multa inuersa mutilataque à Rasi Pœno & ab alijs suæ fortis Pœnis et Arabibus: ut non dubitem in uniuersum opus affirmare, nullum esse in tam spaciosis uoluminibus folium, in quo non unum atque alterum sit acrius intuentibus mendum deprehendere. Ceterum quis est tam ueteris medicina Hippocraticæ expertus, qui cum in libris Arabum legerit ab uno autore, in pleuritide secandam esse uenam ex dextro latere, alius è sinistro: unus illorum ex eadem parte affecta, alius ex opposito: non intelligat legitimum sensum antiquæ medicina non esse redditum: Necessum est fateri ita, Hippocratè aliter scriptum reliquisse: cui opinioni præter rationem, Hippocratis quoque, ut dixi, ad stipulatur autoritas, Serapionis filius de eadem in pleuritide secanda uena, secundo sui Breuiarij, cap. xxi. ita scribit: Et dum materia in principio permanet currens, trahamus ipsam ad locum contrarium, & ex dorso ad longitudinem. Si autem ægritudo iam confirmata est, & abscissum est quod currebat, tunc necesse est ut phlebotomemus ex latere doloroso. Hæc ille. Age nunc quàm prona res fuit in lapsum, ita Hippocratem uitari, ut in super mēdose sit in Serapione receptum, in pleuritide omni uenā secare debere in principio ex opposita parte doloris, siue fuerit ex materia sanguinea siue cholericā, contra opiniones Isaac, Rasis, Cōstantini, ac aliorum suæ fortis. Sed de ijs alijs.

Ex traditione Auerrois & Auenzoar collegæ. CAP. IIII

D **R**EVOCANT me, iam longe progressum, ad loci pleuritidis disquisitionem, qui in primo est tractatu, lib. secūdi, nocturnæ Auerrois ac Auenzoaris curationes, quo sanè tempore libri Galeni & ipsi spectari cōsueuere. Subtexam nunc ex Auerroë ac Auenzoare scriptis quā paucissima: nec ipsa, ut aperte dicam, magni admodum momenti, quando ad hunc diem non desinierunt, qui sedula uetustissimum Hippocratē opera sequuti sint, ut non adeo multa in eo desiderentur, atque ex illis ipsis quedam quæ consulto præterita uideri possint. Sed sint illa quantumlibet leuia, quia ad lectionis emendationem attinent, pro appendice alteri centuriæ adijciam. Eritque hoc ipsum admonere lectorem, non docere: etenim quæ in cōiectura posita sunt, sciebā non temere recipi solere. Nemo enim non libentius, si opinionibus certandum sit, suo etsi minus sit probabile, quàm alterius optimo acquiescit iudicio. Sed qui in hæc inciderint, boni consulant. Nunc uideat lector, an præter celebres aliorum opiniones, in fronte capitis de pleuritide apud Auerroem & Auenzoar, secanda sit in costali morbo uena ex æquo, an uero ex opposito. Lugete o iuuenes, quod & opinio utraq; ab altera diuersa, & suū in utriusque calce acumen altius intuentibus demonstrat Hippocrates & Galen. Ex qua parte in pleuritide sit phlebotomandus patiens, ipse Auerrois septimo Colliget, primo nos admonet his uerbis: Scias quod quādo intendimus solam euacuationem, tunc à propinqua parte membri euacuamus. Sed quando subtractionem ad diuersam intendimus partem, tunc à remotiori trahimus parte. Rasis, inquit, dicit quod experientia sapissime uidit in matrestum, id est in hospitali, pleuriticos phlebotomatos ante pharmaciam, & mortui sunt. Et mihi uidetur, inquit, quod hoc fuit propterea, quia mala materia in profundo corporis in multa erat quantitate, & quando detecta fuit ad actum producta, perdidit patientem. Auenzoar autem, inquit, dicit quod non debet

A debet fieri phlebotomia nisi post corporis mundificationem. Hæc ille. Abimeron Abyzoar tractatu decimolexto, capite tertio sui Thefir, de sectione uenæ sic nos admonet, his uerbis: Et cura huius est, phlebotomare infirmum ex basilica brachij oppositi: quamuis quibusdam nouis medicis nostri temporis uideatur, quod sit mitendus ex eadem parte ægritudinis, inducendo super hoc uerba logicalia & sophistica, quod mihi nullatenus uidetur rationale, neq; uerum: imò credo certissime, quod facere illud, omnino est mors infirmi. Et præ omnibus rebus alijs debet euitare carnes. Hæc Auenzoar Arabs, uel potius Hispanus. Bethicus iste Auenzoar quorundam sui temporis meminit, sententiã ut ipse putat, & rationes afferentium sophisticas: An legitimas, ignorat Brissotus. Potest enim, inquit, uerũ & ex ueris & ex falsis, item & recte & uitiose colligi. Is ex solo aduerso latere sanguinẽ detrahit, nec rationem, nec aliud adducit, quam patris sui usum. Detur hæc ignorantie uenia affectui filij in patrem. Prohibet Auenzoar ne è directo mittatur. Credo, inquit, certissime me quod hoc est omnino mors ægrorãtis. Credit ergo potius quam sciat, nec per rationem, nec per experientiam. Brissotus uero, ut asserit firmissime, frequentem huius rei experientiam habuit, quod ualde & subito conferat: sed suæ positioni, æque ac Galeni & Oribasij, Bethicus Hispanus Arabs ille aduersatur, qui nunquam è directo mitti sanguinem permittit, etsi Rasis & Isaac suæ sortis permittant. Nonnunquam ut supra dictum fuit, probationẽ adducit Auenzoar, quam quilibet bubulcus aduersus doctissimũ quencq; afferre possit. Credo, inquit Abimeron certissime, quod hoc sit omnino mors infirmi. Sed dicendũ potius fuit, cur crederet, non autem conuiciandum tam sordide. Verum, inquit Brissotus, suis uerbis reprehendere aut certe asperari facile est, qui subdit se credere, nõ posse fieri, quod quis à pleuritide perfecte sanari possit, ante sexagesimum diem: euacuata enim causa non tandiũ durat morbus, & post sanationem non est metuenda recidua, quod suo medendi more metuendum est. Cum has quæstiones in scholis agitarent Parrhisenses, ut scribit Brissotus suo in opere Apologetico, nec auderet quisquã rem nouam experiri: Iuuenis quidã, inquit, qui me familiariter utebatur, iam persuasus, extra urbem Parrhisiorum aestate questus causa profectus forsitan, inlit, temere quidem at certe feliciter plurimis sanguinẽ è directo misit, omnesq; ad unũ citò sanauit, alijs morientibus: quo solo, boni medici nomen assequutus, ad suos redijt. Hoc successu, inquit Brissotus, motus Villemorus Brissoti in philosophia præceptor, pertesus tot se aliter medite mori, nõ ueritus est experiri in iuueni monacho, q; repente sanatus est.

Nõ nisi corpore purgato uena aperienda est

Ex traditione Ioannis Mesue. CAP. V

VNT uelut minores in alto scopuli, qui eò nauigantibus habent infestiores, quo & minus prouideri possunt: Sic & offensaacula haud parum crebra, similitudine quadam uerborũ Mesuana lectione latitantia, pro synceris & emaculatis recepta, incautius currentem tam sæpe, quam turpiter fallit, ut illud apud Ioannem Mesuem, qui ut aliquid in capite de pleuritide adderet, distinguit de principio siue fluente materia & fluxa. Item de plenitudine maiore aut minore, & de toto aut parte. Quæ distinctiones, ut inquit Brissotus, essent pulchræ, si ex euidentibus indicationibus acciperentur. Tandem, inquit, ex omnibus quatuor membris sanguinem detrahit.

C tharingorū Archiatri, tractatus tertius libri secundi, quo docetur, per quæ loca sanguis mitti debeat in pleuritide, ex traditionibus neotericorum autorum.

VDET me maiorum negligentia, qui tantum Arabum barbarorum uel incuria uel inscitia indulserunt, ut quaecumq; illi scripserint, uelut mysteria quadã, aut corrigere aut mutare nephas duxerint. Sed plus omnino nostrorum hominum iuniorum, qui eiusmodi uitia turpiter recepta, aliquanto turpius ad hunc diem fouerint: neque enim ingenium his, aut eruditio, sed uoluntas defuit. Adde quod pleracq; adeo nuda passim occurrant, ut nemo tam hebeti sit ingenio, cui sub primum occursum non ipsa innotescant uitia ac contradictiones: e quorum genere est, disceptatio de missione sanguinis in pleuritide, & per quæ loca sanguis mitti debeat, in uiscerum inflammationibus, & praesertim in morbo costali quem *πλευριτιδα* Graeci dicunt. At si numero testimoniorum agendum sit, non adeo facile superabunt neoterici ac nouitij practificantes medici, cum mihi tres, Hippocrates, Galenus & Oribasius suffragium ferant, alij & inter se & Galeno & Oribasio repugnant. Graeci semper ex brachio affecti lateris detrahunt. Abynzoar semper ex aduersi. Rasis in Almanfore: Vbi corpus, inquit, ualde plenum est, ex aduersi lateris brachio, alias affecti. Sed in libro Diuisionum aliter sentit, & sibi repugnat Isaac Israëlita in principio, inquit: Si materia quiescat, oportet sanguinem trahere ex parte affecta: si uero non quiescat, & dolor ad furculas salierit, ex opposito latere. Auicenna sine determinatione, primū ex crure e directo, deinde ex brachio aduersi lateris bis, prius ex basilica, deinde ex media uel nigra, & post aliquot dies ex affecti lateris brachio: tandem lateri cucurbitas adhibet. Mesues, ut aliquid adderet, distinguit de principio siue de fluente materia & fluxa. Ergo cum Latini tria suffragia certa habeant & conuenientia: Arabes, Pœni, Israëlitæ, inter se digladiantur omnes, ergo testium fide & dignitate uincunt Latini, barbari uero numero solum. Quod autem ad testimoniorū fidem attinet, dico me non eò infaniae deductum esse, ut nō paucorum cōmuni hominum saluti praeserenda putem: praeterea in scriptorū controuersia imitandos esse non plures, sed meliores: Hippocratem, Galenum & Oribasium, primos summosq; fuisse: ponderanda esse uota, non numeranda: hos fuisse inuentores, Arabes & Pœnos aggregatores, Neoterici uero Arabum ac Pœnorum imitatores, quales fuere Gentilis Fulginas, Niculus Florātinus, Matthæus Gradeus: Arculanus, alij ue practificantes, puta Guainerius, Platearius, Montagnana, Bertrutius, Gatinarius, Pāthaleon, Vercellenis, Gordonius, Iacobus de Partibus, Ioannes à sancto Amando, Guido à Calitacio, Gerardus à Solio.

Opiniones uariae & contrariae autorum recentium ac neotericorum, de missione sanguinis in pleuritide.

RAVARER ego plura huiusmodi errata, ex eodē fonte manantia, unū in locum cōgerere (Satis enim ex his quæ diximus, poterat diligentius lectori monitus uideri, ut reliqua per se prospiceret) nisi recentiores ac neoterici medici mortis pericula inducerent, Arabum ac Pœnorum uestigia sequentes. Ne igitur alijs qui id laboris suscipere fortassis recusabūt, in medio relinquantur, pauca ex neotericorum opinionibus ac placitis subnectam.

Gentilis Fulginatis de missione sanguinis in pleuritide, OPINIO PRIMA.

NEC

A **E**C inepte aliquis quæserit, quid sit quod Fulginas Gentilis Arabum aliter Achilles dicat de sanguinis detractioe in pleuritide. Ipse enim suis in Commentarijs in Auicennam, capite de pleuritide ait: Per diuersionem humores diuertuntur ad longinquum, & faciliter ad inferiora, quia trahere sanguinem inferius, leuius est quam superius, cum de se sit grauius: uerbi gratia: Si pleuritis inchoat à dextro, fiat phlebotomia de saphena pedis dextri. Sed contra inquit: Quia Mesue præcipit phlebotomiam de saphena lateris oppositi: respondetur quod pleuresis uel est in principio principiante, & tunc competit phlebotomia de latere opposito, nempe de saphena lateris oppositi, ut dicit Mesue: quia ipsa magis diuertit, & tunc est intentio diuersionis: Vel non est in principio principiante, & tunc de saphena eiusdem lateris, ut aliquid euacuetur. Aliter dicendum credo, quod uel in partibus inferioribus, & toto corpore est multa repletio, in uia ascensus superius, & tunc debet phlebotomari saphena lateris oppositi. Ratio, quia phlebotomia saphenæ eiusdem partis cum hoc quod diuertit, agit multam materiam in corpore sic pleno, & facit eam declinare uersus easdem partes: ex quo potest esse suspicio, ne moueatur ad locum pleuritidis affectio. Sed si de latere opposito fiat phlebotomia, non accidit hic timor. Sed tu dices, hoc est contra Canonem generalem: Caue ne in duas diametros diuersiones facias. Dicendum quod materiæ actu fluentis non potest esse diuersio in duas diametros, sed materia de qua potest suspicari, quod fluat, & potest diuerti in duas diametros, respectu partis in qua est ægritudo, sed non sit omnino in duas diametros, respectu loci materierum, de quibus suspicamur quod possent fluere. Si autem non sit repletio tanta, tunc de saphena eiusdem partis possumus phlebotomiam facere: & post ipsam de nigra. Hæc Gentilis. Vide lector amantissime opinionem Fulginatis incertam ac dubiam. Aliquando uno in loco uoluit in principio pleuritidis fieri debere phlebotomiam ex parte affecta, nonnunquam ex opposita. Non refero multa quæ Gentilis scribit, quia partim superius improbata à nobis sunt, partim arbitraria, & fabulæ mihi uidentur: Nam etiam si Galenus id diceret, ridiculus haberetur iudicio multorum.

Platearij Sardonitani de sectione uenæ in pleuritide, OPINIO SECUNDA.

B **V**BTEXAM nunc ex lepidissimi Ioannis Platearij practica, quam paucissima, quæ nec ipsa, ut aperte dicam, magni admodum momenti sunt. Ipse enim capite de pleuritide ait: Ab ipso itaque principio, uiribus & arte permittentibus, fiat minutio de uena cordis: ut si apostema sit in dextra parte, de sinistro minuatur: si uero in sinistra, de dextro sanguis detrahatur brachio: si autem in utraque, de utroque: & fiat minutio de uena cordis: & potest fieri usque ad finem quartæ diei, & etiam in principio quintæ, si uirtus fuerit fortis. Hæc Platearius somnando potius, quam uigilando scripsit.

Bertrutij Bononiensis, OPINIO TERTIA.

T **L**LVD si uacat, æquiore suspendant lance, Bertrutij Bononiensis doctrinæ studiosi, uerane sit omnino lectio illius de pleuritide, quæ ait: Si pleuresis sit in principio, & corpus sit plethoricum, fiat primo phlebotomia saphenæ pedis eiusdem lateris, propter diuersionem materiæ. Postea fiat phlebotomia basilicæ brachij oppositi lateris. Et est inconueniens ut phlebotometur saphena uel basilica pedis oppositi lateris, quia diuersio non potest fieri per duas diametros, ut uult Auicenna. Postea tertio & ultimo fiat ex basilica brachij lateris eiusdem, propter eradicationem: in qua tantum sanguinis extrahatur, donec in alium

colorem, scilicet nigrum, uel magis intensè permutetur, quod significat eradicationem pertigisse usq; ad minorationem causæ coniunctæ. Obseruetur uirtus, ætas, ne simul cum causa morbi extrahatur uirtus. Hæc est noua atq; inaudita Bertruij doctrina. Sed nō est huius temporis aut loci omnia recentium autorum errata corrigere. Ad aliorum errata festinat oratio.

Gerardi Bututi Parrhisiensis, OPINIO IIII

PERHVMANE, ut solet, à me quæsiuit Ioannes Canapeus Parrhisiensis, nostrarum literarū studiosus, nec à Musis, ut dicitur, & Gratijs alienus, quid esset quod Gerardus Bututus gentilis suus, Constantini Callinensis monachi interpres grauissimus, eo in lib. qui Viaticus inscribitur, à sententia Constantini recesserit. Constantinus eo in libro, capite De pleuritide, secandam esse uenā ex equo affirmat. Gerardus uero sic ait: Phlebotomia si fieri debeat, fiat in principio ex parte lateri opposita, in secundo uel tertio ante quā confirmatū est apostema. Sic enim dispergitur materia apostematis. Sed apostemate confirmato, fiat ex eadem parte: quia tunc oportet materiam ab eodem loco extrahi. Hæc Gerardus Bututus. Sed neque temere me illi accedere identidem præfatus. Hippocratis & Galeni, ac ipsius Constantini, cuius Gerardus expositor est, testimonium celebrabam, quorum hic autoritas est maxima.

Antonij Guainerij Ticinensis doctoris, OPINIO V

N nullam Apollineæ artis partem licentiosius grassata est Guainerij inscitia, quā in eam quæ de sanguinis missione in pleuritide scribit. At sic habet ipse conditionibus annotatis: Et dolore uersus furculam & thoracem, & quod est super ea tendente, necessaria erit phlebotomia: diuersimode tamen, secundum scilicet apostematis & sputi uariam dispositionem: antequā apostema fuerit completū, fluente adhuc materia, & antequam sputum fluere incipiat, ex saphena lateris oppositi faciēda erit phlebotomia, uel eiusdem partis, ut placuit Auicennæ. Ventris tamē ubi opus fuerit præmissa lenitione, dehinc ex basilica oppositi lateris. Hæc Guainerius somniauit. Sed nō est huius tēporis aut loci omnia doctrinæ Arabum errata corrigere, cum animo sedeat magis nostra tradendo disferere, quā aliorum aperiendis erroribus inferuire.

Ioannis Arculani Veronensis, de sectione uenæ in pleuritide, OPINIO SEXTA.

ÆTERVM nunc discutiamus, an debeat incidi in principio saphena pedis, an uero basilica brachij. In hoc enim causæ cardinem uersari pleriq; forsitan non immeritò putabunt. Herculani uero inter iuniores medicos autor celebris, ac in Arabū doctrina singularis, in Cōmentarijs suis ad Almanforē ita scribit: Quæreret forsitan aliquis, ex qua parte apud recentiores medicos phlebotomia celebretur: & inter illos est alteratio plurima, cum quidam solummodo ex saphenis, quidam ex basilica dicant in principio esse phlebotomandū, & omnes suis rationibus se tuentur, ac experientijs non uulgaribus, quorum rationes omitto. Sed pro parte mea, inquit, hanc uiam sequar, quam nunc subscribam. Solum in quatuor casibus uidetur esse faciēda phlebotomia de saphenis. Primus, quando corpus esset repletum, & materia peccans multa. Secundus, quando materia est uenenosa, aut attinēs uenenositati, corrupta aut putrida. Tertius, quando timemus raptum ipsius ad membra superiora nobilia. Quartus, quando esset retentio alicuius euacuationis consuetæ, in membris inferioribus, puta menstruo-

Quatuor ex casibus incidenda saphena est.

rum,

Arum, aut hæmorrhoidarum, laqueatio uenarum. In cæteris casibus omittenda est. Exceptis ergo istis quatuor casibus, nō est faciēda phlebotomia ex saphenis: & debet fieri ex saphena eiusdem partis quæ affecta est, nisi esset in repletione modū excedente: quia tunc, ut uult Mesue, fieri debet ex opposita. In cæteris autē casibus notabili existente repletionē, debemus incipere à phlebotomia basilicę oppositæ, communiter usque ad treis dies inclusiuę. Sed in prima & secunda die, melius est ex manu. In tertia ex brachio. Deinde, si expedit, ex basilica eiusdem lateris. Aliqui tamen sunt casus, in quibus non competit phlebotomia, ut in pleuritide ex cholera pura, distante multum à natura sanguinis, & corpore existente multū cholericō: In quibus timere debemus sanguinem euacuare, quoniam euacuato sanguine solet bilis furere. Hęc ille. Hactenus aperte loquitur Arculanus de purgatione quæ fit per phlebotomiam, sed dubie inter inflammationum iničia, ubi retrahendum atq; euacuandum simul sanguinem aliquando esse affirmat, & quādoq; negat: Et aliquando de saphena eiusdem lateris sanguinem primū detrahere. Et certe mihi rem altius mecum repetenti, sæpe uerisimile uisum fuit, has fuisse causas erroris Auicēnæ profitentis se Galeni interpretem, quod de retractione tanquam de una specie loquendum putaret, neq; diuersarum specierum diuersas uires perpenderet.

De sanguinis missione in morbo costali ex Marco Gatina-
rio collega nostro, OPINIO SEPTIMA.

ST in plerisq; rerum scriptoribus quædā obseruare, quæ inter se omnino sint contraria, maximeq; repugnare uideantur, quale est illud collegæ nostri Marci Gatinarij de sectione uenæ in pleuritide: ita enim scribit: Intentio per quam prohibemus augmentum apostematis in pleuritide, est diuersio: & in hoc magna pars iure consistit, trahendo materiam ad partem oppositam: & in hac intentione laudat Rasis phlebotomiā, & Auicenna, dicēs: Ex rebus curationis est, ut fiat phlebotomia ex latere opposito, & ex saphena opposita in longitudine, deinde ex basilica, postea ex nigra: de quo tamen latere fieri debet, dubitat Gentilis. Vide eum. Hęc ille. Galenus autem libro De phlebotomia contra hanc opinionem ait: Ad eò uero euidentem utilitatem, & interdū etiā repentinam affert uenæ sectio è directo affectarum partium facta, ut & ægrotantes ipsi, & eorum necessarij plerunque stupidi maneat.

Bartholomæi Montagnanæ de missione sanguinis in pleur-
itide, OPINIO OCTAUA.

VNC LOCVM attende, quo docetur, per quæ loca sanguis mitti debeat in pleuritide: quanquam nefas propemodū duxerim, quicquam in his mutare, in quibus Bartholomæus de Montagnana, uir inter neotericos ac iuniores medicos doctissimus, sit magna industria maiore cū laude uersatus. Quia tamen nemo, ut arbitror, repertus est, cui consulerit hæc scribendaratio inoffensa, non mirum si unum aliquod præterierit omnia tractans. Quanquam non sum tam arrogans, ut quod dixero, uelim pro oraculo haberi, tanquam non aliud uerius esse possit. Est in nonagesimo quinto Consilio apud Montagnianum de pleuritide ita: Primum itaque curationis ingenium est, ut uentre lenito & constante uirtute statim fiat phlebotomia de uena Saluatella partis patientis, & extrahantur uncie quatuor aut quinque sanguinis. Si autem post primam phlebotomiam adhuc apparent signa magnæ repletionis, melius est phlebotomare uenam partis contrariæ parti affectæ. Hactenus Montagnana. Hęc omnia uidentur uera, & cum Galeno consentiunt, præterquam quod dicit ex Saluatella: ubi Ga-

clenus: Ex uicinioribus & cōmunioribus patiēti particulæ uenis fit euacuatio & optima & facilis. Ex multis locis hæc pauca sufficiant ad ostendendum, neq; semper exigi maximam distantiam, ut sit reuulsio; neq; semper eam esse optimam quæ fit per loca longius distantia, cū fieri possit per propiora. Sanguinē enim de naribus fluentem non retrahes in crure fixa cucurbitula, sed ex hepate aut liene ē directio; neque secta pedis uena aut brachij diuersi lateris, sed ē directio.

De sectione uenæ in pleuritide ex Gordonio
Gallico. OPINIO NONA.

APUD Bernardum à Gordonio Gallum, capite De pleuritide, in peruulgatis impressisq; codicibus hæc uerba leguntur: In pleuresi corpore pleno & uirtute forti, fiat phlebotomia secundum Auicennam de saphena eiusdem lateris; deinde si adest plenitudo, de basilica opposita; aut si uellet facere de saphena, fiat in principio oppositi lateris; dinde de basilica eiusdē. Et est intelligendum, secundum doctrinam Galeni, supra illam partem quando dolor ad spatulas salierit, &c. Ab hepate procedit quædam uena, & protrahitur usq; ad cor; deinde truncus ascendit rectus uidelicet ad duas guydeni. Sed postquam procedit à corde quidam ramus à trūco recto uersus dextrum & sinistrum, & utrinq; uenam constituit basilicā in curuatura brachij; Istæ autem basilicæ duæ æqualiter hauriunt ex puteo, & ideo æquale esset, de quacunq; parte fieret phlebotomia, quia æqualis est distātia. Sed aliud est, quoniam uenæ capillares, quæ nutriunt costas superiores, habent colligantiam cum uenis capillaribus, quæ procedunt à basilica; & ita si fieret phlebotomia in principio corpore existente pleno de eodem latere, fieret tractus ad locum per uenas capillares, & ita faceret ad augmentum. Et si in ægritudine confirmata & corpore non pleno fieret de parte opposita, tunc fieret tractio materiæ corruptæ ad mēbra nobilia. Restat ergo quod in principio corpore plethorico existente, debet fieri phlebotomia de basilica oppositi lateris, aut de saphena eiusdē partis, & postea fiat de eadē parte: & ut dicit Galenus, si non inueniatur basilica, fiat de mediana; si non inueniatur mediana, fiat phlebotomia de cephalica. Hæc Gordonius. Hæc excogitata subtiliter, sed ad sensum Galeni forte uiolenta. Hic enim Gordonius, ut Auicenna, Rasis, cæteri q; Arabes, uidetur habere ut lucem patiat & tenebras, & lucida & opaca ueritatum interualla, pura q; interdum & nonnūquam impura. Gordonius uir fuit nobilis, subtilis, ingeniosus, eruditissimus, qui primus apud Montispedenes & Gallos hunc nodum ingeniose, etsi nō uerē, cum suo Auicenna enodauit, qui apud Montem Pessulanum Arabum, & utinam Græcorum, medicinam professus est, explosis truiualibus nugatorijsq; sophistarum præstigijs, quæ melius est non didicisse. Igitur & ingenio quammaximo & doctrina non mediocri præditus, & in rebus dijudicandis dubijs certissimus, atque prudentissimus, etsi sermone barbaro ob temporum iniuriam excellat, ita opinionem Auicennæ de pleuritide enarrare solebat, ut diceret, id significari ab Auicenna, quod scribit Galenus de sanguinis detractione, quod uidelicet in principio hæc ex longinquo, postea ab ipsis exulceratis partibus sit emolienda. Sed nunquid mi Bernarde, ē longinquo dicit Galenus, non autem longissime: Sicuti cum de purgatione ageret. Nam ex Galeno colligitur, in pleuritide corpus impurū in principio non esse purgandū, neq; per ipsam phlebotomiā, ut sputationes promouendo; neq; per partem ualde uicinam, ut factis extrinsecus in lateris patientis cute scarificationibus, adhibitisq; cucurbitulis: neq; idcirco in malleolo secanda est uena. Horum & aliorum una est ratio, quod quamuis aliquid de corpore euacuent, tamen uel nullatenus uel minus retrahāt, quæ Galenus decimotertio Methodi exponit. Et de arte curatiua ad Glauconem

Gordonius.

A conem præcipit, rationem subiungens, cur huiusmodi uenæ incidantur. Hæ enim, inquit, uiciniores magisq; è directo sunt patientibus membris; quod parum opinio ni Gordonij congruit.

Consiliatoris Petri Aponensis de sectione uenæ in
costali morbo, OPINIO DECIMA.

PETRVS Aponensis, inter Italos uir in medica arte eruditissimus, & in philosophia, mathesi que ac metaphysica peritissimus, ingenio subtili & acri eloquio, uitæ apud suos philosophicæ conspicuus, id propterea appellacionem Consiliatoris præclarâ nactus est, multa posteris ingenij sui monumenta non pœnitenda reliquit. Ex his autem unum apud me habeo, cui titulus Consiliator præfixus, opus sententijs referatissimum. Quare operæ precium aliquando nobis uisum est, annotationes ac cribrationes in Petrum Aponensem recentioribus medicis proferre. Nunc autem nobis uidetur hic subscribere ipsius Consiliatoris uerba, quæ differētia C I X. C I. sui libri legunt de missione sanguinis in pleuritide. Phlebotomia, inquit, ferè semper est præmittēda dum uirtus patitur & ætas; plus tamen aut minus secundum quod indicationes demonstrant; quæ siquidem ex latere opposito apostematis est faciēda, si corpus fuerit plethoricum, & materia in fluxu. Si uero non, ex eadem asserunt parte. Quod si fuerit in panniculo pectus distingente, utrinque uel indifferenter phlebotomandum, uel magis ex dextra. At quia plerunq; medici uocantur materia fluuit, licet per oppositum euacuari, & præcipue quando uolueris deriuare. Hoc nanque longinquo expedit diuersitatem. Quando autem materia fuerit infusa, phlebotomia facta ex parte opposita, impotentior est, quàm ut aliquid euacuare possit de materia apostematis: sed naturam debilitans prohibet digestionem: quod similiter in peripneumonia intelligendum. Considerandum etiam, quod si pleuresis fuerit in parte superiore pectoris, phlebotomanda est plus mediana. Si uero in inferiori, basilica: cum illa euacuet quod superius magis: huiusmodi autem quod inferius amplius. Neque enim sit tractus super principale, cum in opposito partis pleuresis fiat phlebotomia: quia uenæ quæ ad musculos deueniunt pectoris, in ramos diffunduntur à uena grandi à corde ascendente circa clauum colli. Et neq; si per cor transiret, cum talis materia nondum sit corrupta, esset adeo grande nocumentum, ut iuuamentum, quod inde sequitur. Hactenus Consiliator. Hæc Petri Aponensis differentia est plena eruditionis & indiga interpretationis: in cuius enarratione Aponensis eruditus auribus non satisfacit, & in eo potissimum loco, ubi asserit aliquando debere phlebotomari ex mediana, nonnunq; ex eadem parte, aliquando uero ex opposita.

De uena incidenda in pleuritide, ex secta Arabum.

GALENI tempore cōplures lingua externa scripserūt: Vnde quidem barbarorum feritas Italiam, Galliam ac Hispaniam inuasit, Hinc Arabum & Pœnorū, aliorumq; autorum uolumina, in tanta rerum inopia recepta sunt, ut satis admirari nequeam, quod cum Arabicarū literarū mediocrem haudquaq; scientiam, grecarum uero propè nullam habuerint, uocabulis non latinis, modo non inepte dicant aut inerudite, sed à uero profus uerissimi liq; abhorrentes interpretationes, etymologias, compositiones, deriuationes, cōtra receptas approbatissimorum tam Græcorum quàm Latinorū autoritates, inuerte= re ausi sunt. Cuius est Girardus Cremonensis, à quo maxima ex parte Gentilis Fulginas, Bertrutius, Herculanus, Matthæus de Gradi, suos errores acceperunt, Nico

C Iusq̄, qui & ipse omnium Gerardi errorum sylvam hausit. Necnon Gentilis Fulginiacis, ac Iacobi à Partibus si uellem errata colligere, haud paruū quidē opus compilarem, quippe cum tantum barbariei, quā latinitalis habere credantur. Sed nō est, ut dixi pridē, huius temporis aut loci, omnia horū errata corrigere, cum animo sedeat magis nostra tradendo differere, quā aliorū aperiendis erroribus inferuire. Vnum tamen postremo dixerim, in pleuritidis cura Gentilem, Bertrutiū, Iacobum à Partibus, Plateariū cum Auicenna errasse: Fuerūt equidem Auicenna, Rasis, Isaac, ac illorum interpretes Gerardus Cremonēsis, Nicolus, Fulginas, Iacobus à Partibus uiri magne, prout tempora illorū patiebantur, eruditionis. Verum ut autor est Iunius Columella: Qui sapientes existimati sunt, multa scisse dicuntur, non omnia. Summi sunt, sed tamen homines: proinde possunt erraticis diuerticulis caecutire, ueritatēq̄ protinus relinquere, Quoniam Non semper feriet quodcunq̄ minabitur arcus. Nec pudor est, ut autor Marcus Varro, perfectio specilegio festuculam reliquisse.

Arabum placita per conclusiones digesta.

RAUIVS mihi nūc certamen quā ut fabellis uacare liceat, grauiorq̄ exoritur pugna: Quippe cum in eruditissimorū Arabum sentētiis, qui in medicam artem aut cōmentarios aut annotationes edidere, disputatio suscipiat ardua. Quod nisi prius omnes illi suomet, quod aiunt, sese transfodissent gladio, quiescendū mihi fortasse non grauato imperasse potuerā. Tametsi pro salute hominum, pro literis, pro cōmuni omniū utilitate nullius habenda personę ratio est, nō sui ipsius. Per placet inquam Aristotelicum illud: Amicus mihi Plato, amicus Socrates, sed magis amica ueritas. Nunc uero Arabum placita neotēricorū more ac proprijs uerbis per conclusiones afferam in mediū: sed quæ nō satis digesta reperient, quæq̄ aliquanto fortasse crudiora, tempore suo & ipsa die digerat & concoquat. Venio nunc ad primam Arabum cōclusionem de secunda uena in pleuritide, quæ est Isaac Israelitæ.

ISAAC Israelitæ filij regis Arabum, Conclusio prima.

Verba Isaac in pleuritide sunt hæc, ut tandē cum re ipsa cōgrediamur, ex libro Pantechni sexto, capite undecimo: Oportet in initio si dolor furculas salierit, basilicam per antispasim phlebotomari, ut materia ad opposita diuertat. Si uero materia quiescat, phlebotomari secūdum infirmū locū. Oportet autem ut multus sanguis extrahatur: semel itaq̄ & iterum, si uires permiserint patientis, fiat phlebotomia. Hactenus ille.

AVICENNAE, Conclusio secunda.

Auicenna doctrinę Arabū proculdubio princeps & uexillarius, sædo pudendūq̄ cæcutiuit errore miseroq̄, & pueriliter hallucinatus est. In Auicenna legitur, etiā inter cibos lentes ex aceto in pleuritide, quod multo efficacius est ad nocendum, quoniam ut Galenus ait libro primo De ratione uictus, in morbis acutis, Cōmentario uigesimal primo: Neminem inuenies mentis compotem, qui lentibus alat agros in pleuritide, adeo ut inclinante morbo, quæ certa spes salutis est, si exhibeas lentes frigidas preparatas cum aceto, necessario agrum interemisse. Hæc Galenus. De sectione uero in pleuritide, Auicenna inquit: Ex rebus communibus est phlebotomia, sed in principio ex latere diuerso, & magis festina de Saphena opposita in latitudine, & post ipsam de basilica opposita in latitudine: Deinde post aliquot dies ex latere † cōueniente in latitudine. Hanc conclusionem Auicennæ tenuerunt Gentilis, Bertrutiū, partim Guainerius; Arculanus dubitat, Gatinarius Auicennam confirmat, Gordonius approbat.

† al. opposita
in latitudine.

CVM mihi decretum sit nō minus publicæ utilitati studiosorū consulere uelle, quā gloriæ priuatæ respectū habere, nō me à proposito deterrebit humilitas rerū, imò tanto magis minuta quæq; scrutabimur, quāto talia incuriosius transmitti solent. Legimus apud Rasim Pœnum, de missione sanguinis in pleuritide, sed bis apud eundem perperam. Sic enim in nono ad Almanforem libro scriptū est: Si dolor super partem costarū & furculam tendit, fiat minutio sanguinis ex basilica eius partis in qua est dolor, nisi totū corpus multo sanguine repletū fuerit, tunc enim ex latere cōtrario sanguinis detractio facienda est. Si ægritudo per aliquot dies durauerit, phlebotomia à parte dolente facienda est. Idem in libro diuisionū hoc modo scribit: Cura eius ex detractiōne sanguinis basilicæ ex latere opposito, deinde ex latere doloris de basilica. Vide Rasim ad Almanforem tenuisse cum Galeno ex æqua parte. In libro autem Diuisionū distinguit: Si, inquit, ex sanguine, uel ex cholera, & sic anceps est & incertus ac uariis, & nihil certi habens. Hanc opinionē tenuit in parte Arculanus dicēs: In corpore existente cholericō, timere debemus sanguinis euacuationem, ubi timemus choleram furere. Nunc ueniamus ad Græcos.

HÆC sunt quæ de secunda uena in pleuritide apud Rasim, Isaac & Auicennam annotanda esse scholastico more censuerim. Nec inficias eo, alia quoq; apud Serapionē, Auenzoar, Auerroën, ac alios Arabes extare, quæ diligentius citiusq; enarrari potuisse uideant. Sed non mihi id studij fuit, ut minutissima quæq; cōflectarer. Etiam uereor ne hæc sint satis superq;, cum Homeromastiges obiter cauendi sint, & detractores formidandi, quū inuidis reperta sint omnia. Cæterū cōsciū sum mihi hijs, quicquid in annotationibus meis in Auicennā scripserim, id me candide atq; simpliciter scripsisse sine liuore, sine studio uellicadi: imò ut in his annotationibus sæpissime professus sum, Auicennā laudo, & laudandū esse censeo: atq; inter eruditos numerados Isaac, Rasim, Auicennā, Serapionē, alios uel Arabum autores, in quorum commentarios nihil ego scribere ausus forem, nisi existimarem eos fuisse mutilatos, & incuria temporū atq; inscitia hominum deprauatos. Scio uiro bono indecorū esse in mortuos scribere: scio cum defunctis non nisi laruas luctari: scio fugiendum in primis esse nomen obrectatoris, & studium caninæ facundiæ minime exercendum. Quare uos lectores optimi ac candidissimi, rogo, quæsoq; ut has annotationes sine liuore perlegatis, quemadmodū amicæ sunt sine liuore cōpositæ: ita meo nomine faueatis, quemadmodū ego, Græcis primo, secundo aggregatoribus illorū Arabibus, cæterisque eruditis fauendum esse censeo. Quod si aliquando Auicennæ & Rasid cōmentarios uideor culpate uehemētius, danda est uenia, ut semel finiam, cunctis quæ scripsimus. Nunc lectores amantissimi Galenum, Hippocratem, Orisbasium, ac Cōstantinum, cum de sectione uenæ in pleuritide dixerint, audite quæso, & quicquid id est, qualecumq; est, boni consulatis.

De sectione uenæ in pleuritide ex Hippocrate & Galeno, Cōclusio.

Vides, credo, quantum tibi tribuam, quod hæc tam multa, & Arabibus nō animaduersa, à quibusdam Italis, Gallis, ac Hispanis fortasse parū intellecta, tuo subijciam iudicio: proinde non graueris, si qua uisa fuerint nō ita magni ponderis, hæc quoq; cognoscere, & de his recte iudicare. Quale est quod Galenus in libro De ratione uictus in morbis acutis, cōmentario sexagesimo septimo de Hippocrate loquens, ait: Hoc etiā loco rursus explanat sententiam germine partis libri. Vnum enim quod omiserat, sed per ea quæ ab eo dicta sunt, facile subaudiebat, adiecit hoc, scilicet è directo affectu lateris faciendam esse uenæ sectionem. Quod his uerbis indi-

Cat. Internam brachij uenam secare oportet, ab eo uidelicet latere, quod dolore fuerit affectum. Galenus hoc cōmentario significat, quod in pleuritide oportet incidere uenam ab eo latere, quod dolore fuerit affectum. Ergo neq; Auicenna neq; Rasis, si non ita sentiant, effugere possunt: sed neq; Isaac, neq; Gentilis cum suis collegis, si uelint suppetias ferre. Huius erroris causam eò refero, quod hic quartus liber non habeatur apud Arabes, ut ab eius linguæ peritis audio: neq; refert siue dixeris ab eo latere, siue ad eas partes,

Ex Orbasio & Constantino Africano, Conclusio ultima.

Nec omnino inepte aliquis quaesierit, quid sit q̄d Orbasius Sardinus, & Constantinus monachus dicāt de missione sanguinis in pleuritide in principio. In ipso fermē Orbasij uestibulo ad Eustathiū filium obijcitur locus animaduersione dignus, cum ait: Pleuriticis autem ex ipsa parte quæ dolet, sanguis est auferendus. Ad oculorū uero dolores iuuat magnifice, si ex ipsa parte quæ plus dolet, de brachio capitalis incidatur uena. Hæc ille. Est & alius locus animaduersione etiā dignus apud Constantinū lib. tertio Viatici. Si uideamus, inquit, quod apostema diaphragmatis sit sanguineū, festinemus ut de basilica uena minuamus, de latere ubi infirmus patitur, anteq̄ augeat̄ dolor: quod in periconoxeon præcipit Hippocrates. Hanc Constantini sententiā sequutus est Montagnana in suis Consilijs, ut superius dictū fuit. Hippocrates ergo & cum illo Galenus, Orbasius, Constantinus, & ex recentioribus Mōtagnana, & ultimo Curtius collega noster, & Brissotus Parrhisiensis, in pleuritide dextræ partis, internā cubiti dextri uenam secant, bis eodem die, si æger patitur, qua nocentissimū corporis humorem, qui defluxionis causa erat, educunt. Sed à phlegmone reuellendo ualide ac celeriter simulq; totū corpus euacuāt: plus tamē à partibus phlegmone uicinis: Tum crurum ac sinistri brachij uinculis, & frictionibus, quandoq; alijs, ut cucurbitis, scarificationibus, aut uenæ sectione, humorē mollem conuertunt ad distantissima, tractibus caloris dolorisq; obfistentes. Potuerunt Auicennæ, Rasis, Isaac, interpretes in uertendo hallucinari. Potuerunt & Arabes errasse, homines enim fuerūt. Nunc satis sit Hippocratem, Galenum, & Orbasium, Constantinū, Isaac, nec ita scripsisse, neq; intellexisse, ut sentiūt neoterici practicætes Auicennam, Rasin, Isaac, alios uel Arabes sensisse. Quod autē recentiores medici dicunt, Galenū præcipere secandam esse uenam brachij, qua educatur sanguis in aduersum quā defluat: id uerū est, secta uena brachij interna affecti lateris: sed ipsa Galeni, seipsum exponentis enarratione, id fieri antea ostendit: non autē ex aduersi lateris brachio: neq; colligi potest ex Arabum traductione: Manifestū enim est his uerbis nō aliud significari, quā retractionem, siue quod euacuatio fiat à phlegmone, retrahēdo humorem per eam uiam per quam defluerat, hoc est per costarum uenam ad cauam usq; neq; tam partium quā motuum contrarietas significatur. Attamen termini horum motuum contrariorū quodammodo contrarij dicuntur, scilicet pleuriticis locus & uena caua quamuis nō extrema. Opponitur enim & extremum extremo, & medio. Alia multa citat Brissotus Parrhisiensis, quæ ob epitomes angustiam relinquamus. Illa enim, si per ocium licet, ipse uidere poteris.

SYMPHORIANI CAMPEGII APOLOGETICAE DIS-
CEPTATIONIS DE PHLEBOTOMIA FINIS.

BASILEAE APVD AND. CRATANDRVM, ET

IO. BEBELIUM, MENSE AVGVSTO,

ANNO M. D. XXXII

B. 11
ere, quod dolent
inde oportet
A uicenna nesci
mulus cum suis
rod hic quarta
exp referre lux daz

ultima.

ardianus, & C
de in principio
animaduertunt
est auferendus.
lolet, de brachio
ne etiā dignus ap
tema diaphragma
re ubi infirmus pa
socrates. Hanc C
ur superius dicitur
nus, & ex recem
s Partholici, in p
sem die, si ager pa
fa erat, educunt. Se
euacuat plus tan
nculis, & fricō
ione, humorē m
tentes. Ponerunt
tuerunt & Arabe
enum, & Orbali
neoterici practico
eccentiores medici
ucatur sanguis in
affectu lateris: sed
licon autē ex adu
Manifestū enim d
acuatio fiat à phleg
; hoc est per celtar
trarietas significat
lo contrarij dicunt
pponitur enim & c
lentis, quia ob ep
idere poteris.

TICAE DIS
A FINIS

DRVM, ET
VSTQ,
II

